

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 27 April 1909 kl. 3 e. m.

*Särskilda utskottets, n:o 1, utlåtande n:o 2, i anledning af dels
Kungl. Maj:ts proposition, n:o 40, med förslag till eckle-
siastik boställsordning, dels väckta motioner i ämnet.*

Uti en den 19 februari 1909 dagtecknad proposition, n:o 40, hvilken af kamrarna öfverlämnats till förberedande behandling af särskilda utskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga här nedan införda förslag till ecklesiastik boställsordning.

Till utskottet hafva jämväl hänvisats två med anledning af propositionen väckta motioner, nämligen af herr *E. L. Petersson* inom Första Kammaren, n:o 59, angående ändring i omförmälda lagförslags bestämmelser om byggnadsskyldigheten vid kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen samt af herr *O. A. Berg* inom Andra Kammaren, n:o 219, angående ändring i och tillägg till hvad samma förslag innehåller om boställshafvares rätt under olika omständigheter att förfoga öfver stråfoder å bostället m. m.

Genom förevarande proposition inbjudes Riksdagen för femte gången att med Kungl. Maj:t samverka till åstadkommande af en ecklesiastik boställsordning. Förslag till sådan lagstiftning hafva nämligen åren 1889, 1894, 1903 och 1908 förelagts Riksdagen, utan att tillvinna sig dess godkännande. Hvad som kommit dessa lagstiftningsförsök att stranda har varit svårigheten att reglera byggnadsskyldigheten vid kyrkoherdars och

komministrars bostadsboställen på landet, ett ämne som, bland andra, naturligtvis utgjort föremål för bestämmelser i samtliga författningsförlagen.

Gällande lagstiftning om byggnads-skyldighet vid kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen på landet.

Till belysning af nu gällande lagstiftning i omnämnda ämne tillåter sig utskottet erinra om följande.

Enligt 26 kap. 2 § byggningsbalken skall i prästgård vara stufva med två kamrar, kök, bryggus med bakugn, bod med dubbel botten och loft, visthus, lada med tu golf och loga, samt fähus och stall, alla till den storlek och beskaffenhet, som blifvit bestämdt i kungl. resolutionen den 1 augusti 1727. Dessa hus, kallade socknemännens sju laga hus, skola socknemännen antvarda kyrkoherden färdiga med tak och innanrede, och han är sedan skyldig att hålla dem vid makt med egen kostnad. När husen af ålder och bruk och ej af prästens vanrykt förfalla, skola socknemännen dem bygga och bättra på sin kostnad. Men om prästgård efter dess ägor och lägenheter tarfvar flera hus, skall prästen bygga och uppehålla dem själf eller gälda det som brister. Finnes vid husesyn, att präst byggt mer, än han i årlig byggnad bort, skall han därför njuta betalning af den, som efterkommer; dock må hus, som i 27 kap. 3 § stå för tre års byggnad, räknas å prästbol för fem års byggnad, och de mindre därefter. Bygger präst flera hus, än prästgård tarfvar, till sin bekvämlighet, och vill ej den, som sedan i hans ställe kommer, behålla dem efter laga mätning, må han, som byggt, dem bortföra.

Dessa föreskrifter — hvilka gälla endast å landet belägna kyrkoherdeboställen — hafva, i hvad prästens egen byggnadsskyldighet angår, närmare bestämts genom kungl. resolutionen på prästerskapets besvär den 10 augusti 1762. Däri erinrades, att Kungl. Maj:t uppå allmogens besvär år 1727 resolverat, till förekommande af egenvillighet å bägge sidor, huru många hus icke allenast till antalet utan ock till ett visst mått eller alntal församlingen åläge bygga, och på det att vid den öfriga byggnaden, som af prästerna själfva borde besörjas, i lika måtto lag och icke domarens godtycke måtte äga rum, meddelades föreskrift om storleken och beskaffenheten af vissa hus, som prästerna hade att bygga i mangården, och vissa hus, som borde finnas i ladugården.

Stadgandet i 26 kap. 2 § byggningsbalken om kyrkoherdes och socknemännens gemensamma underhållsskyldighet beträffande socknemännens sju laga hus har ofta gifvit anledning till tvister mellan präst och församling, i det att man än velat ålägga boställshafvaren all underhållsskyldighet, utom när husen tarfvat ansenlig förbättring, såsom t. ex. an-

bringande af nytt tak, än åter velat anse boställshafvaren pliktig att afhjälpa endast sådana brister, som genom hans vanvård uppkommit.

Den för socknemännen i lag stadgade skyldigheten att nybygga och underhålla särskilda hus å prästgårdar på landet har icke någon motsvarighet beträffande komministers-, kapellpredikants- och pastoratsadjunkters boställen därstädes. Om socknemännen å dylika boställen hafva nybyggnads- och underhållsskyldighet, beror sådant på särskilda undantagsstadganden eller medgifvanden.

I ett anförande till statsrådsprotokollet af den 2 oktober 1908 (sid. 47—55) framhåller departementschefen, bland annat, följande allmänna synpunkter i afseende å regleringen af byggnadsskyldigheten vid kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen på landet:

*Allmänna
synpunkter i
afseende å
byggnads-
skyldighetens
reglering.*

»Den förmån af fri bostad, som enligt prästlönerregleringskommitténs den 19 juni 1903 afgifna — i denna del af såväl Eders Kungl. Maj:t som kamrarna vid 1908 års riksdag godkända — förslag bör tillkomma hvarje innehafvare af ordinarie prästerlig beställning, kan, såsom naturligt är och, enligt hvad jag i det föregående meddelat, äfven ifrågasatt blifvit, på olika sätt beredas tjänsteinnehafvaren, helst de förändrade bestämmelser i fråga om byggnadsskyldigheten, som kunna varda meddelade, skulle afse förhållandena först under en kommande lönerregleringsperiod.

*Departements-
chefen.*

Eders Kungl. Maj:t:s vid omförmälda riksdag framlagda förslag härutinnan, såvidt nämligen fråga är om innehafvare af ecklesiastikt bostadsboställe på landet, gick sålunda ut därpå, att boställshafvaren skulle nybygga och underhålla boställets alla laga hus, men för den därmed förenade kostnaden erhålla särskild godtgörelse af pastoratet. I motsats häremot föreslog i sitt först afgifna utlåtande det för lönerregleringsfrågans behandling vid riksdagen tillsatta särskilda utskottet, att nybyggnads- och underhållsskyldigheten beträffande nämnda slag af boställen borde öfverflyttas på pastoratet. Sedermera tillstyrkte utskottet i ett sammanjämningsförslag den modifikation i sitt första förslag, att boställshafvaren skulle förpliktas att till hälften med pastoratet deltaga i pastoratets kostnad för fullgörande af nybyggnads- och underhållsskyldigheten i afseende å vissa, af utskottet uppräknade hus, som icke ansågos erforderliga för att bereda boställshafvaren fri bostad; i sammanhang hvarmed utskottet emellertid, på det att icke boställshafvarens inkomster skulle nedbringas under det belopp, som eljest borde tillkomma honom, föreslog ett tillägg till 6 § i förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning, åsyftande att bereda boställshafvaren ersättning för hans andel af byggnadskostnaden genom afräkning å boställets uppskattade afkastning.

Af de anförda förslagen synes mig ej något äga afgjordt företräde framför de andra, och olägenheter kunna påvisas hos dem alla. Den fria bostadsförmånen skulle väl enklast beredas tjänsteinnehafvaren däri- genom, att nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid vederbörande bo- ställe i sin helhet ålades antingen boställshafvaren mot ersättning eller ock pastoratet; men det af särskilda utskottet i dess sammanjämnings- förslag förordade sättet torde icke heller medföra någon svårighet.

Med hänsyn till de omständigheter, jag nu går att beröra, anser jag mig dock icke böra tillstyrka, att en reglering af skyldigheten att nybygga och underhålla de laga husen å kyrkoherdars och komministrars bostads- boställen på landet verkställes i full öfverensstämmelse med något af de nämnda förslagen.

Då jag den 6 mars 1908 inför Eders Kungl. Maj:t utvecklade grun- derna för reglering af prästerskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande lönerogleringar utlupit, yttrade jag mig tillika om sättet för det ecklesia- stika boställsväsendets ordnande, såsom framgår af det statsrådsprotokoll, hvilket fogats vid den till 1908 års riksdag afgifna, förut omförmälda propositionen i lönerogleringsfrågan (s. 171—206).

Jag framhöll därvid, bland annat, hurusom tjänstemäns aflönande medelst jordbruksboställen vore en löneform, hvilken i vårt land kunde sägas hafva blifvit i princip utdömd redan med indragningen på 1870- och 1880-talen af flertalet utaf de till civil- och militiestaterna anslagna bo- ställena, och jag erinrade tillika om de skäl, som anförts till stöd för den åsikten, att jordbruksboställen i regeln icke borde ingå bland tjänstemäns löneförmåner. Hvad i allmänhet anmärkts mot jordbruks förenande med tjänstebefattning ägde enligt min mening tillämplighet jämväl i fråga om det ecklesiastika boställsväsendet, utom då i följd af särskilda omständig- heter — såsom svårighet för tjänsteinnehafvaren att utan eget jordbruk i vissa trakter af vårt land få behofven af lifsförnödenheter och vissa tjänst- barheter tillgodosedda — jordbruk understundom måste bedrifvas för tjänsteinnehafvarens egen räkning.

Rörande dispositionen af de med jordbruk förenade bostadsboställen, som ej måste af antydda skäl brukas af prästerna själfva, ansåg jag visser- ligen, att afkastningen af dem fortfarande borde bibehållas såsom löne- förmån för de präster, till hvilkas bostad de vore afsedda, men att jord- bruket å samma boställen borde, äfven mot innehafvarnas bestridande, utarrenderas, hvarje gång under högst 20 år. I fråga om bostadsboställe, hvilket ej blefve föremål för dylik obligatorisk utarrendering, syntes mig böra åt innehafvaren af bostället inrymmas större frihet vid utarrendering

af jordbruket därå, i syfte att nyttjanderättsupplåtelsen skulle kunna på förhand bestämmas till viss tid, äfven i detta fall högst 20 år, och ej såsom nu vara inskränkt till boställshafvarens ovissa besittningstid. De principiella bestämmelserna rörande dessa olika slag af utarrendering — obligatorisk och frivillig — inrymdes i 6, 12 och 30 §§ af förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning.

I sitt yttrande angående grunderna för ordnande af det ecklesiastika boställsväsendet förklarade sig särskilda utskottet (utlåtande n:o 1, s. 129) vilja på det kraftigaste understödja förslaget om obligatorisk utarrendering af prästerskapets bostadsboställen, en form för utarrendering, som enligt utskottets åsikt borde i största möjliga omfattning tillämpas. Ehuru den frivilliga utarrenderingen syntes utskottet icke kunna komma till någon större användning, ansåg dock utskottet, att denna form borde upptagas vid sidan af den obligatoriska, helst utskottet antog, att en del mindre boställen bäst lämpade sig för frivillig upplåtelse. Hvad i förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning stadgats angående utarrendering af prästerskapets med jordbruk förenade bostadsboställen godkändes jämväl af båda kamrarna.

Det synes vid angifna förhållanden påtagligt, att i en snar framtid — vare sig vid de först infallande löneregleringarna eller i samband med dem som efter 20 år ånyo måste företagas — flertalet af kyrkoherdars och komministrars med jordbruk förenade bostadsboställen kommer att upplåtas på arrende under en längre, på förhand bestämd tid.

De ecklesiastika tjänsteinnehafvarna skulle följaktligen, utom i särskilda undantagsfall, småningom varda befriade från allt bestyr med jordbruk. Men blir det regel, att skötseln af prästerskapets jordbruksboställen icke omhänderhafves af tjänsteinnehafvarna själfva, utan öfverlämnas åt personer, som ej äro anställda för uppehållande af religionsvården inom pastoraten, vore det uppenbarligen mindre lämpligt att pålägga pastoraten eller bibehålla dem vid skyldigheten att, ensamma eller i förening med någon annan, nybygga och underhålla de för jordbrukets behof erforderliga husen å dessa boställen. Med en sådan anordning skulle nämligen i de flesta fall svårigen kunna undvikas förvecklingar mellan pastoratet och den som brukar bostället, enär i mellanhafvandet mellan pastoratet och en arrendator icke lär kunna förväntas den hänsynsfullhet, som väl oftast utmärker det inbördes förhållandet mellan församlingsborna och deras själasörjare.

Under öfverläggningarna inom Andra Kammaren rörande särskilda utskottets förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning och till ecklesiastik boställsordning framhölls också med styrka af flera talare,

hurusom det, till undvikande af trakasserier och obehag samt ökade kostnader för pastoraten, vore af högsta vikt, att, vid regleringen af byggnadsskyldigheten beträffande prästerskapets med jordbruk förenade bostadsboställen på landet, pastoraten — hvilka visserligen borde tillhandahålla prästen bostad med tillhörande ekonomihus — dock blefve ställda utom hvarje befattning med nybyggnad och underhåll af de hus, som kunde förväntas varda upplåtna åt en arrendator af boställsjorden.

En dylik lösning af frågan om fördelning af byggnadsskyldigheten vid de laga husen å nämnda boställen innebär icke någon nyhet. Denna fördelningsgrund uppställdes ju, såsom den meddelade historiken utvisar, redan i en af chefen för ecklesiastikdepartementet till kommittén för ordnande af prästerskapets aflöning den 18 november 1861 aflåten skrifvelse, däri till öfvervägande framställdes, huruvida icke församling på landet, liksom i stad, borde bekosta byggnad och underhåll af passande bostad åt sin präst, men denne däremot förpliktas att hålla sitt boställe försedt med alla de åbyggnader, som vore nödiga för boställets skötsel. Samma princip upptogs jämväl i flertalet af de förslag till ecklesiastik boställsordning, som under årens lopp blifvit afgifna.

På grund af det anförda och då de förslag till byggnadsskyldighetens reglering, hvilka utgått från den grundsatsen, att berörda skyldighet borde odelad åläggas endera af de nu byggnadsskyldiga parterna — enligt 1908 års proposition boställshafvaren, enligt särskilda utskottets första förslag pastoratet — ej vunnit Riksdagens gillande, anser jag mig böra såsom mest ändamålsenlig och lämplig tillstyrka en sådan fördelning af ifrågavarande börda, att å kyrkoherdars samt komministrars och med dem likställda prästers bostadsboställen på landet själfva bostadshusen skola uppbyggas och underhållas af pastoratet, men ladugårds- eller jordbrukshusen uppbyggas och underhållas af boställshafvaren. Om, såsom ju är förutsatt, boställets jordbruk i regeln kommer att utarrenderas, läser boställshafvaren endast undantagsvis komma att besväras med fullgörandet af den honom åliggande nybyggnads- och underhållsskyldigheten. Det ligger nämligen så godt som i sakens natur, att omsorgen därom bör öfverflyttas på arrendatorn.

Den närmare fördelningen af de laga hus, för hvilka de byggnadsskyldiga intressenterna skola hafva att ansvara, torde, med anslutning till särskilda utskottets sammanjämningsförslag, böra utföras på det sättet, att sätesbyggning, visthus, hushållskällare, bryggghus, vedbod, hemlighus och brunn skola nybyggas och underhållas af pastoratet, öfriga laga hus af boställshafvaren.

Hvad sålunda föreslagits afser, såsom af det föregående torde vara

tydligt, endast förhållandena på landet. Beträffande byggnadsskyldigheten vid de laga husen å kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen i städerna, torde dessa boställets innehafvare, hvilka ju för närvarande ej äro betungade med någon sådan skyldighet, jämväl för framtiden böra helt och hållet fritagas därifrån.

Varder byggnadsskyldigheten vid jordbruksboställena fördelad enligt angifna grunder, måste naturligtvis tillses, att de kostnader, som drabba boställshafvarna på landet i följd af deras ansvarighet för nybyggnad och underhåll af jordbrukshusen, i en eller annan form ersättas dem. Detta har heller icke förbisetts af särskilda utskottet, enligt hvars sammanjämningsförslag skulle vid uppskattning af bostadsboställets afkastning tagas hänsyn till boställshafvaren åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet beträffande vissa af boställets laga hus. Dessutom skulle årsberäkning för nybyggnad enligt synerätts bestämmande äga rum. Men denna senare anordning, hvars uppgift allenast är att fördela byggnadsskyldighetens börda på olika boställshafvare, så att den ej enbart drabbar föregångaren, under det att efterträdaren skonas, bereder eljest icke någon fördel såsom motvikt mot boställshafvarnas byggnadskostnad i det hela.

Erforderligt byggnadskapital skulle alltså enligt utskottsförslagets innebörd — såsom ock i öfverensstämmelse med gällande lagstiftnings syfte — beredas boställshafvaren därigenom, att han af sitt boställets afkastning inbesparar hvad som anses motsvara kostnaderna för fullgörande af hans byggnadsskyldighet vid detsamma. Erfarenheten visar emellertid, att dylika besparingar sällan göras, och att vid förefallande behof lånevägen måste anlitas. Skulle ock ett kapital hafva blifvit på angifvet sätt hopsparadt af en boställshafvare och denne undslipper nybyggnad, äger ju, såsom af prästlöneregleringskommittén äfven anmärkts, efterträdaren, som måste bygga, ej tillgodogöra sig detta kapital.

Till afhjälpan af svårigheterna för en boställshafvare vid byggnadsskyldighetens fullgörande har kommittén med anledning häraf föreslagit, att den del af boställshafvarens aflöning, som är afsedd till betäckande af hans byggnadskostnader vid bostället, skall af pastoratet utgöras i form af ett särskildt årligt anslag, hvilket ej får användas för andra ändamål.

Kärnpunkten i berörda förslag är uppenbarligen den däri inneslutna principen om ett alltjämt fortgående uppsamlande af medel till ett byggnadskapital af den storlek, som för hvarje särskildt boställe erfordras. Detta uppslag, hvilket tillgodogjordes i 1908 års förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning och till ecklesiastik boställsordning, bör enligt min mening ej släppas, ty på den anvisade vägen gifves säker utsikt

att komma från den nuvarande, allt annat än tillfredsställande ordningen med ytterst ojämn fördelning mellan olika boställshafvare af byggnadsskyldighetens börda och med en vanligen betungande skuldsättning för den boställshafvare, som måste tillhandahålla de för fullgörande af samma skyldighet nödiga penningmedlen.

Den anordning, jag till byggnadskostnadernas reglering ämnar föreslå, öfverensstämmer också i allt hufvudsakligt med hvad i samma syfte af mig blifvit vid föregående behandling af detta ärende tillstyrkt, och hvarom de förut återgifna delarna af mitt anförande till statsrådsprotokollet för den 6 september 1907 närmare förmäla.

I ett viktigt afseende skilja sig emellertid de båda förslagen från hvarandra. Jag anser nämligen numera, med hänsyn till de inom Andra Kammaren uttalade önskemålen om byggnadsskyldighetens fördelning, att några direkta bidrag från pastoratets sida till den åsyftade byggnadsfonden ej böra utkrävas. De belopp, som enligt bestämmelse vid löne-regleringen årligen skola afsättas till godtgörande af boställshafvarens kostnader dels för nybyggnad och därmed likställd förbättring dels för underhåll af *de laga* hus å bostadsboställe på landet, för hvilka boställshafvaren skall ansvara, torde i stället böra tillvägbringas på det sättet, att kyrkorådet af de församlingsafgifter, som äro afsedda till kontant lön åt tjänsteinnehafvaren och hvilka skola af kyrkorådet kvartalsvis till honom utbetalas, innehåller så stor andel, som motsvarar samma belopp. Skulle i något sällsynt undantagsfall — såsom då boställets afkastning är synnerligen betydande — pastoratets skatteplikt ej behöfva tagas i anspråk för lörens uppbringande till erforderlig höjd, bör naturligtvis boställshafvaren af egna medel tillskjuta byggnadsbidraget och inleverera detsamma till kyrkorådet.

Hvad boställshafvaren, i följd af sin bidragsskyldighet till byggnadsfonden, bekommer mindre i församlingsafgifter eller måhända nödgas direkt utgifva, varder honom ersatt på den omvägen, att — såsom jämväl särskilda utskottet föreslagit — vid uppskattningen af boställets afkastning göres ett mot den beräknade byggnadskostnaden svarande afdrag. Boställsafkastningen får därigenom, sedan brukningskostnaderna blifvit frånräknade, karaktären af en verklig nettobehållning, som med fullt skäl kan ställas till boställshafvarens fria förfogande eller åtminstone icke behöfver till någon del reserveras för att bereda medel till boställets bebyggande.

Då det kan hända, att vid boställshafvares frånträdande af bostället kostnad, som drabbat honom för nybyggnad eller underhåll af jordbruks-husen, ej blifvit till fulla gulden, emedan tillräckliga medel ännu icke hunnit för ändamålet uppsamlas, torde det vara lämpligast, att afträdaren bibe-

hålles vid rätten till godtgörelse ur de för bestridande af nybyggnads- och underhållskostnaderna inom pastoratet afsedda medlen, i den mån sådana blifva tillgängliga. Om det nämligen ålades tillträdaren att gälda afträdarens fordran, mot det att tillträdaren i sin tur tillförsäkrades rätt till ersättning af omförmälda medel, är det fallet icke uteslutet, att afträdaren ej utfår sin fordran. Dessutom torde det medföra mindre svårighet för afträdaren att, när han behöft upplåna något af byggnadskapitalet, förränta och amortera en gammal skuld, än för tillträdaren att iklåda sig nya förbindelser för att kunna tillhandahålla det mot afträdarens fordran svarande beloppet.

Årsberäkning efter en eller annan grund för de *laga hus*, boställshafvaren får sig ålagdt att nybygga och underhålla, kan uppenbarligen icke för framtiden ifrågakomma. Med de nya lönereglerngarnas tillämpning skulle nämligen byggnadskostnaderna drabba föregående och efterföljande boställshafvare med ungefärligen samma tyngd, därest, på sätt jag föreslagit, för en lönereglerngsperiod i sänder bestämmes, med hvilket fast belopp hvarje innehafvare af ett boställe skall, oberoende af byggnadsarbetenas omfattning under hans besittningstid, för hvarje år af lönereglerngsperioden, genom afstående af en del af den kontanta lönen, bidraga till kostnaderna för fullgörande af byggnadsskyldigheten vid dessa laga hus.

Om stadganden angående reglering af byggnadsskyldigheten vid de laga husen å kyrkoherdars samt komministrars och med de senare likställda prästers bostadsboställen på landet varda meddelade i enlighet med de grunder, jag i det föregående utvecklat, torde det förslag till eklestiasitik boställsordning, hvilket af Eders Kungl. Maj:t framlades för nästförflutna riksdag, kunna i öfriga delar, utan väsentliga ändringar, ånyo föreläggas Riksdagen. Dock lär, vid förslagets förnyade granskning, all möjlig hänsyn böra tagas jämväl till de ändringsyrkanden, som framställdes af särskilda utskottet vid 1908 års riksdag.»

Den af herr *E. L. Petersson* inom Första Kammaren väckta motionen, ^{Motion af herr} _{*E. L. Petersson.*} n:o 59, hvilken afser nu omhandlade ämne, lyder sålunda:

»Om 'hvarje tjänstgörande präst skall erhålla, jämte fri bostad, aflöning i öfrigt, så beräknad, att honom därigenom beredes en efter tjänstegrad och ämbetsåligganden äfvensom lefnadskostnaderna i orten eller andra särskilda förhållanden lämpad anständig bärning' (§ 1 i det genom Kungl. Maj:ts proposition n:o 39 nyss framlagda förslaget till lag om reglering

af prästerskapets aflöning), så bör ju tillses, att såvidt möjligt icke genom sättet, hvarpå aflöningen tilldelas, intrång sker icke blott på 'bärgningen' utan äfven på 'ämbetsåliggandenas' behöriga fullgörande. Prästen skall vara lärare och själasörjare, men det bör icke fordras, att han skall vara, vare sig jordbrukare eller byggmästare, eller, för att använda i herr Daniel Perssons i Tällberg vid föregående riksdag väckta motion, n:o 288, Andra Kammaren, förekommande uttryckssätt: 'om man med fog kan säga, att prästens ämbetsställning och utbildning äro inriktade på fyllandet af helt andra uppgifter än skötsel af jordbruk med därtill hörande binäringar, så torde detta i än högre grad kunna sägas, då det gäller uppförandet af åbyggnader. Prästen bör, ostörd af omsorgen om skog, åker och äng, helt få ägna sin tid och sina krafter åt uppbyggande af Guds församling och icke af lador och visthus m. m. Det synes mig också vara meningslöst att ålägga prästen en sådan börda som att sköta om byggande och underhåll af hus, då han ändå skulle blifva berättigad till full ersättning för därmed förenade kostnader.' Det särskilda utskott, som i fjol behandlade prästlöneregleringsfrågorna, visade sig också behjärta dessa synpunkter och beslöt utan meningsskiljaktighet föreslå, att alla de till bostadsboställen af andra och tredje klassen hörande laga husen skulle nybyggas och underhållas af pastoratet; hvarjämte af utskottet föreslogos bestämmelser, som syftade till bostälernas utarrendering på längre tid. Förslaget om byggnadsskyldighetens öfverflyttande på pastoratet vann icke Andra Kammarens godkännande, men jag hyser den förhoppningen, att motståndet i denna del skall kunna öfvervinnas. Skälen, som af utskottet åberopades och som refereras på sid. 46 i innevarande års proposition n:o 40, synas mig mycket talande. Särskildt tillåter jag mig att understryka det påståendet, att 'ett billigare och ändamålsenligare arbete' är genom den föreslagna ordningen att förvänta. Kommunen, som i öfrigt har att utföra allehanda byggnadsarbeten (för kyrkans underhåll, uppförande och underhåll af skolhus med lärarebostäder o. s. v.), kan genom att ställa sina olika byggnadsarbeten i sammanhang med hvarandra, genom afpassande af lämpliga tider och en planmässig fördelning af tillgängliga arbetskrafter bereda sig ej oväsentliga lättnader. Det synes alldeles påtagligt, att en kommun med sina resurser skall bygga billigare än en enskild person, som med sådana angelägenheter icke är, ja icke ens bör vara förtrogen. Då nu pastoratet äfven enligt Kungl. Maj:ts propositioner har att vidkännas kostnaderna för ifrågavarande byggnads- och underhållsarbeten, bör det tydligen för detsamma vara en fördel att själf få utföra dessa arbeten, liksom det bör räknas som en fördel för församlingen, att prästen genom befrielsen från berörda bestyr sättes i stånd att till hennes

bästa mera ostördt ägna sig åt sitt egentliga kallelsearbete. En icke ringa förenkling i själfva proceduren liksom i lagbestämmelserna för hithörande angelägenheter vore ock på denna väg att vinna.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt anhålla, att Riksdagen måtte besluta sådana ändringar i Kungl. Maj:ts detta år till densamma aflättna propositioner n:o 39 och 40, som betingas af att, på sätt förra året särskilda utskottet n:o 1 föreslagit, å bostadsboställen af andra och tredje klasserna äfvensom med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe alla laga hus skola nybyggas och underhållas af pastoratet.»

Föreliggande författningsförslag — resultatet af grundliga utredningar och förslag samt af omsorgsfull granskning från riksdagsdelegationers och ämbetsmyndigheters sida — synes utskottet innefatta en i det hela lycklig lösning af den uppgift som förelegat.

Utskottet.

Af framträdande betydelse hos förslaget är, att byggnadsskyldigheten vid kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen på landet blifvit reglerad efter en princip, som tager hänsyn till dessa boställens dubbla egenskap att å ena sidan bereda tjänsteinnehafvaren bostad och å andra sidan utgöra föremål för jordbruk. Att pastoratet nybygger och underhåller de för det förstnämnda ändamålet erforderliga husen synes vara i sin ordning, lika väl som billigheten fordrar, att pastoratet befrias från all dylik befattning med hus, hvilka äro afsedda att, hädanefter i regeln, begagnas — ej af församlingens präst — utan af någon tredje person, nämligen den som på arrende öfvertager skötseln af boställets jordbruk.

En annan viktig grundsats, som förslaget inför, är likställigheten mellan kyrkoherdar och komministrar, såvidt angår fördelningen af byggnadsskyldigheten vid deras boställen. Pastoratet skall nämligen för framtiden nybygga och underhålla komministerns bostadshus såväl som kyrkoherdens. Härigenom undanröjes det obestridligen stötande i nuvarande ordning, enligt hvilken byggnadsskyldigheten odelad åligger de tjänsteinnehafvare, som äga minsta förmågan att bära tyngden af densamma.

Uppsamlandet af medel inom pastoraten till bestridande af kostnaderna dels för nybyggnad och dels för underhåll af jordbrukshusen vill utskottet jämväl framhålla såsom en värdefull nyhet hos förslaget. Ur synpunkten af tjänsteinnehafvarnas ekonomiska intressen torde nyttan af en sådan anordning vara uppenbar. Men genom densamma kommer äfven helt säkert boställsjordens öfverlämnade åt dugliga arrendatorer att ej oväsentligt underlättas, då ju de tilltänkta fondernas hopsamlade kapital skulle få, under behörig kontroll, för sitt ändamål användas, ehvad den,

som verkställer nybyggnads- och underhållsarbetena vid jordbrukshusen, är boställshafvaren själf — när bostället ej blifvit utarrenderadt — eller en i författningsenlig ordning antagen arrendator.

För närvarande förekomma ganska talrika undantag från de allmänna reglerna i fråga om hvem nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid andra och tredje klassernas — kyrkoherdars och komministrars — bostadsboställen på landet åligger samt om fördelningen af denna skyldighet. I allmänhet gäller, såsom redan blifvit antydt, beträffande andra klassens boställen, att vissa hus nybyggas af boställshafvaren, som till dem äfven har underhållsskyldigheten, och vissa af pastoratet, samt att rörande dessa senare underhållsskyldigheten är på visst sätt delad mellan boställshafvaren och pastoratet. Å tredje klassens bostadsboställen å landet åligger nybyggnads- och underhållsskyldigheten i allmänhet boställshafvaren. Undantagen gälla dels vissa orter inom riket och dels enstaka boställen. I Skåne och vid vissa boställen annorstädes hvilas sålunda nybyggnads- och underhållsskyldigheten i sin helhet på boställshafvaren. Eljest bestå undantagen oftast däri, att pastoratet öfvertagit antingen boställshafvarens hela ifrågavarande skyldighet eller ock större eller mindre del däraf. Någon gång har ett utbyte i skyldigheter skett mellan boställshafvaren och pastoratet. I enstaka fall hafva enskilda åtagit sig nybyggnads- och underhållsskyldigheten; och i andra fall åter förekommer, att ett af två eller flera församlingar bestående pastorat icke efter eljest gällande bestämmelser fullgör skyldigheten, utan att församlingarna efter särskilda grunder sig emellan fördelat densamma, eller att en eller vissa af församlingarna, med den eller de öfrigas befriande, iklädt sig hela skyldigheten.

När nu ordnandet af byggnadsskyldigheten ställes i samband med framläggandet af nya grunder för prästerskapets aflöning, hafva, såsom riktigt måste anses vara, — med undantag endast för de boställen, hvilkas innehafvare äro delägare i den säregna inrättning, som benämnas skånska prästerskapets byggnadskassa — alla hittills gällande undantag, så vidt de ej röra enskilds rätt, förklarats skola upphöra att gälla. Hvad åter angår de undantag, som röra enskilds rätt och hvilka i allmänhet bestå däri, att i vissa patronella pastorat byggnadsskyldigheten helt eller delvis åligger patronus eller att något bruk åtagit sig denna skyldighet, torde vid lönerogleringarnas verkställande åtgärder kunna vidtagas för att jämväl i sådana fall få byggnadsskyldigheten öfverflyttad på pastoratet.

Utän att i öfrigt redogöra för de hufvudgrunder, på hvilka det föreliggande, vidlyftiga författningsförslaget är byggdt, anser sig utskottet emellertid böra göra det allmänna uttalandet, att utskottet vid förslagets granskning ej funnit anledning att framställa några erinringar mot dessa grunder.

I den af herr E. L. Petersson väckta motionen, enligt hvilken pastoratet skulle svara för all nybyggnads- och underhållsskyldighet vid kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen å landet, uppställas en mot den kungl. propositionens viktigaste hufvudgrund stridande princip. Af sådan anledning och då ordnandet af byggnadsskyldigheten enligt den af motionären förordade principen ej skulle stå väl tillsammans med boställsjordens brukande genom arrendatorer — det viktiga mål, hvartill reformeringen af boställsväsendet syftar —, kan utskottet icke understödja motionärens framställning.

Utskottet öfvergår härefter till en redogörelse för de ändringsförslag, utskottet vid granskningen af det kungliga förslaget detaljer funnit anledning framställa.

Detaljgranskning.

3 §.

Särskildt fårhus lärer numera icke vara behöfligt vid något boställe. Där utrymme för får ej alldeles kan undvaras, må af synerätten föreskrifvas särskild fårkätte i fåhuset.

Hvad Kungl. Maj:ts förslag innehåller därom att — utöfver den hushållskällare, som för förvaring af födoämnen m. m. ovillkorligen bör finnas å alla bostadsboställen — de laga husen å jordbruksboställena skulle kunna, efter synerätts bepröfvande, ökas med ytterligare en källare, anser sig utskottet böra afstyrka, såsom medförande en oberäknelig och i hvarje fall onödig kostnad. I den mån sist åsyftade källare skulle användas till förvar af rotfrukter, kan detta förvaringssätt, såsom väl ock i allmänhet sker, ersättas genom anordningar ute på marken, hvilka äro billigare och lika säkra.

I enlighet med de af utskottet sålunda uttalade åsikterna har paragrafen blifvit omredigerad.

4 §.

Huruvida å andra och tredje klassernas bostadsboställen utan jordbruk drängstuga, stall och vagnshus böra finnas såsom laga hus, har enligt Kungl. Maj:ts förslag gjorts beroende däraf, om »boställshafvaren för tjänsteresor behöfver hålla häst och åkdon». En ändring af paragrafen härutinnan har emellertid utskottet ansett sig böra vidtaga, till betonande af, att det åligger synerätt att pröfva, om boställshafvaren kan vara nödsakad att för tjänsteresor hålla häst och åkdon. Endast om detta finnes vara för-

hållandet, bör synerätten äga att såsom laga hus å nämnda slag af boställen föreskrifva ifrågavarande tre byggnader.

Sista punkten har af utskottet uteslutits ur paragrafen, då det syns icke vara skäligt, att å bostadsboställe utan jordbruk skulle — jämte de i paragrafen uppräknade byggnaderna — kunna såsom laga hus föreskrifvas ytterligare något eller några af de byggnader, som enligt 3 § äro afsedda för boställen, å hvilka jordbruk bedrifves.

Å andra sidan har till paragrafen gjorts ett tillägg därom, att — såsom vid boställe med jordbruk — jämväl beträffande boställe utan jordbruk brunn må kunna af synerätten föreskrifvas, när behovet så fordrar.

5 § 1 mom.

Sedan 3 §, i hvad den innehåller bestämmelser om fårhus, blifvit ändrad, och då å bostadsboställe med jordbruk svinhus knappast lärer kunna undvaras, har det i momentet meddelade undantagsstadgandet om uteslutande af fårhus eller svinhus, där i följd af ortens förhållanden eller något med jordbruk förenadt bostadsboställes särskilda beskaffenhet skötsel af får eller svin ej lämpligen kan äga rum, uteslutits.

8 § 2 mom.

Inrättandet i sätesbyggning af tilläfventyrs erforderligt brandfritt hvalf har, genom ändring af momentet, uttryckligen gjorts beroende däraf, att sätesbyggningen skall ny- eller ombyggas. Synerätten skall följaktligen icke äga befogenhet att, mot vederbörandes bestridande, föreskrifva vidtagandet i afseende å sätesbyggningen af en dylik anordning såsom ett alldeles fristående byggnadsarbete.

9 §.

1 mom.

Såsom enligt utskottets mening öfverflödig, har bestämmelsen om särskild anordning för luftväxling uteslutits.

2 mom.

En omkastning af ordalagen har vidtagits till utmärkande däraf, att momentet afsedda hus skola uppföras efter ortens sed.

3 mom.

Den villkorliga föreskriften, att bryggghus skall innehålla anordning för brygd, har, såsom mindre tidsenlig, uteslutits.

Med anledning af det obestämda i stadgandet, att »bryggghus skall innehålla anordningar för tvätt», har utskottet ersatt detta stadgande med en bestämmelse därom, att bryggghus skall vara försedt med pannmur, d. v. s. en i muren fastgjord panna eller gryta.

4 mom.

I afseende å uteslutandet af fårhus hänvisas till hvad utskottet anfört under 3 §.

34 och 39 §§.

Ändring i förenämnda paragrafer — äfvensom i 60 § — yrkas af herr O. A. Berg inom Andra Kammaren uti motionen n:o 219, hvilken är af följande lydelse: *Motion af
herr O. A.
Berg.*

»I § 34 af ecklesiastika boställsordningen föreslår Kungl. Maj:t, att vid fråga om halmförsäljning från boställe Konungens befallningshafvande skall afgöra detta efter noggrann pröfning hvarje gång och sedan domkapitlet yttrat sig. Detta i sin ordning torde då remittera ärendet till kontraktsprosten o. s. v., för att få ortsmyndighets omdöme att stödja sig på. Härmed skapas onödig omgång och mångskrifveri, något som vår tid hatar och som saklöst kan afvaras.

Vid *afflyttning* uppstår frågan om öfverblifvet foder. Vill efterträdaren ej lösa detta, så må ju afträdaren fritt förfoga däröfver. Vill han åter det lösa, så skall hälften af det i orten gångbara priset betalas. Kunna de ej sänjas härom, oaktadt mångenstädes markegångspris finnes åsatt härför, skola skiljemän anlitas. Deras dom har i alla kontrakt om kronans domäner hittills varit slutgiltig. Det synes då olämpligt att vid ecklesiastika boställen bereda möjlighet att efter skiljedomen gå till domstol med tvister härom inom 90 dagar efter delgifningen. Härmed skapas tydligen en praktiskt sedt mycket olämplig bestämmelse. Tillträdes bostället den 1 maj och kompromissdomen är klar t. ex. 10 maj, kan endera parten strax före 10 augusti stämma till domstol. Han kan därvid fästa afseende vid nya årsväxtförhållanden m. m., med ett ord uppskjuta lösepenningens fastställande, tills hänsyn till den nya skörden blifva medbestämmande. För en tillträdare, som kanske i god tro gjort fullständig kreatursuppsättning strax i början, och som måst fodra upp af stråfodret med samma, ligger

härå något ovisst och oberäkneligt, som ej verkar nyttigt. Därjämte kan man tänka sig i fråga om utarrenderade boställen, att en afflyttande arrendator, som köpt och flyttar till ett hemman i närheten, därmed skulle kunna så godt som tvinga sig till rätten att *bortföra* fodret, ehuru tillträdaren gärna ville lösa det efter normala pris. Hellre än att sväfva i ovisshet om den slutliga prissättningen, afstår denne; därmed kommer man faktiskt i strid med den nyare uppfattningen, som säger, att en afflyttande äger blott half rätt till öfverblifvande foder, resten tillkommer fastigheten för kommande skördar.

Jämväl i § 37 bör skiljemannadomen vara afgörande.

I § 39 må stadgas — liksom vid kronodomän — att nödigt vårfoder åtminstone för dragare och oundgängligen behöfliga kor skall lämnas af afträdaren *utan ersättning*; dock må undantag härifrån göras, då redan nu utnämnd boställshafvare afflyttar från innehafvande beställning. Då emellertid olika orter kräfvat olika tider och möjligen något olika kvantiteter, så torde bestämmandet lämpligast böra uppdragas åt af- och tillträdessynen.

Med anledning af det anförda får jag hemställa, att Riksdagen behagade för sin del besluta följande ändrade lydelse i Kungl. Maj:ts proposition n:o 40.

§ 34.

Hvad boställe — — förenadt med jordbruk.

Stråfoder må boställshafvaren icke *från sådant boställe bortföra* utan särskildt tillstånd. Detta sökes — — förhållanden, meddelas.

Har boställshafvaren, när han skall afträda bostället, stråfoder *utöfver den myckenhet som i § 39 säges*, hembjude det efterträdaren — — angående val af sådana stadgar. *Vill efterträdaren ej lösa fodret, må afträdaren det bortföra.*

§ 39.

Å alla med jordbruk förenade boställen vare afträdaren skyldig att *utan ersättning tillhandahålla efterträdaren dels stråfoder för framfödande af oundgängligen nödiga kor och dragare, tills ny skörd kan väntas, dels efter vanliga förhållanden vid afträdestiden befintlig gödselmängd eller ock däremot i värde svarande myckenhet foder.*

Ställer ellsolycka hinder häremot, må annan öfverenskommelse träffas eller skiljemän, utsedda enligt lagen den 28 oktober 1887, döma mellan parterna.

§ 60.

Mom. 7. *Myckenhet af det stråfoder, afträda ren skall utan ersättning tillhandahålla efterträda ren, bestämmes.*

Vinnes utredning — — lämna ersättning.»

Ur 34 § har, såsom motionären hemställt, utslutits föreskriften, att domkapitlets yttrande skall inhämtas, innan Kungl. Maj:ts befallningshafvande pröfvar af boställshafvaren gjord ansökning om tillstånd att före afträda rendet af bostället därifrån bortföra stråfoder. Genom en dylik omgång skulle nämligen afgörandet af ifrågavarande ärende mången gång onödigtvis fördröjas utöfver den tid, då fördelaktigaste köpeanbudet kunnat erhållas.

Några af utskottet härutöfver vidtagna ändringar beträffande 34 § lära ej erfordra förklaring.

Då det lagligen icke torde kunna förvägras boställshafvare, hvilken ej nöjes med gode männens beslut i fråga om den ersättning, som efterträda ren bör till honom utgifva för öfvertaget stråfoder, att draga tvisten under rättens pröfning, afstyrker utskottet bifall till omförmälda motion, såvidt den afser ändring uti hvad 34 § härutinnan stadgar.

Enär det för tillträda rendande boställshafvare måste vara af synnerlig vikt att vid boställets mottagande erhålla tillräcklig myckenhet foder för kreaturens framfödande, intill dess ny fodertillgång hunnit framkomma, anser utskottet, lika med motionären, att det bör åläggas afträda ren att, utan ersättning, tillhandahålla tillträda ren vår foder till visst belopp. Boställets behof af dylikt foder torde, i enlighet med motionärens förslag, lämpligen kunna pröfvas vid af- och tillträdesyn.

Såsom motionären jämväl antydt, skall på grund af 23:dje punkten andra stycket i kungl. kungörelsen angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner den 4 juni 1908 arrendator af kronan tillhörig jordbruksegendom likaledes åläggas att vid egendomens afträda rendande kostnadsfritt tillhandahålla tillträda ren stråfoder; och skall beloppet däraf på visst sätt bestämmas.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med motionärens förslag har utskottet gjort ett tillägg till 39 §.

Hvad motionären i öfrigt föreslagit till ändring af nämnda paragraf innefattar enligt utskottets åsikt ej någon förbättring och kan därför icke af utskottet tillstyrkas. Däremot hafva, i samband med den af utskottet

företagna omredigeringen af 39 §, erforderliga ändringar blifvit gjorda i 60 § 7 mom. samt i 74 § 3 mom.

36 §.

Paragrafen har ändrats i syfte, att tillträdare af boställe må äga att någon tid före tillträdet inrymmas — utom i en del andra hus — jämväl i brygghuset.

43 §.

Som i andra stycket af paragrafen förutsättes, att om kronofogde är förhindrad mottaga förordnande såsom ordförande vid ekonomisk besiktning, Kungl. Maj:ts befallningshafvande kan förordna annan kronobetjänt såsom ordförande, och då kronofogden i allmänhet icke torde besväras med ifrågavarande uppdrag, har utskottet ansett den förändringen böra vidtagas, att andra stycket uteslutes och ordet »kronofogden» i första stycket ersättes med »kronobetjänt». Utan afseende därå om kronofogden har förhinder, skulle i följd af ändringen annan kronobetjänt författningens enligt kunna omedelbart erhålla ordförandeuppdraget.

46 §.

I paragrafen har införts ett tillägg därom, att, endast när vederbörande kontraktsprost har förfall, annat ombud må af domkapitlet — som skall pröfva förfallet — förordnas att å domkapitlets vägnar närvara vid ekonomisk besiktning.

51 § 2 mom.

Rättvisa och billighet fordra enligt utskottets mening, att ersättningar för ekonomiska besiktningar å bostadsboställen af andra och tredje klasserna eller med dem förenade löningsboställen gäldas, icke af pastoratet ensamt, utan af pastoratet och boställshafvaren till hälften hvardera; i öfverensstämmelse hvarmed momentet ändrats.

52 §.

Till undvikande af onödiga kostnader och besvär har högsta antalet nämndemän, som må kallas att, jämte domaren, förrätta husesyn å landet, nedsatts från sex till fyra.

57 § 2 mom.

Angående den här vidtagna ändringen hänvisas till hvad under 46 § blifvit anfördt.

60 § 7 mom.

Såsom första stycket i momentet har införts ett tillägg därom, att vid af- och tillträdessyn skall bestämmas myckenheten af det stråfoder, afträdaren skall jämlikt 39 § — sådan den lyder enligt utskottets förslag — tillhandahålla efterträdaren.

65 §.

2 mom.

Då enligt utskottets åsikt den fordran skäligen kan uppställas, att kostnad för laga syn å hvarje annat boställe än bostadsboställen af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, skall — liksom utskottet vid 51 § 2 mom. föreslagit i fråga om kostnad för ekonomisk besiktning — gäldas af pastoratet och boställshafvaren till hälften hvardera, har momentet i sådant syfte ändrats.

3 mom.

Med ändring af momentet har kostnaden för af- och tillträdessyn blifvit fördelad sålunda, att den skall gäldas af pastoratet, afträdare och tillträdare till en tredjedel hvardera beträffande alla andra än de i 2 mom. af denna paragraf särskildt angifna boställena.

74 § 3 mom.

Enär bestämmelsen angående sådan särskild öfverenskommelse, som i momentet omförmäles, efter utskottets förmenande ej torde få någon större praktisk betydelse, har samma bestämmelse uteslutits.

Däremot hafva — till skyddande af sådana boställshafvares rätt, hvilka åtnjuta löneförmåner enligt nu gällande löneregleringar — tillägg gjorts dels därom, att stadgandena i 51 § 2 mom. och 65 § 2 och 3 mom., så-

vidt dessa stadganden afse bostadsboställen af andra och tredje klasserna afvensom löningsboställen, hvilka innehafvas af kyrkoherdar och komministrar, skola tillämpas först vid de ekonomiska besiktningar och husesyner, som hållas, efter det lönerreglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, vunnit tillämpning beträffande det pastorat, där bostället finnes, dels därom, att afträdare af med jordbruk förenadt boställe icke kan förr än efter sist angifna tidpunkt förpliktas att, på sätt i 39 § är stadgadt, utan ersättning tillhandahålla efterträdaren viss myckenhet stråfoder.

*Utskottets
hemställan.*

På grund af hvad utskottet nu anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen — under förutsättning att Riksdagen för sin del antager det af utskottet i utlåtandet n:o 1 tillstyrkta förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning — må, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning icke kunnat oförändradt antagas, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och den af herr *O. A. Berg* i ämnet väckta motionen n:o 219, men med afslag å herr *E. L. Peterssons* motion n:o 59, så vidt nu är i fråga, för sin del antaga följande förslag till:

Ecklesiastik boställsordning.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

Med ändring af hvad lag eller författning innehåller häremot stridande förordnas som följer:

I Kap.

Om hvad med boställen förstås och särskilda slag af desamma.

1 §.

1. Såsom boställen anses i denna boställsordning alla de hemman och lägenheter, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt biskopar, kyrkoherdar, komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter eller till prästänkesäten, äfvensom de hemman och lägenheter, hvilkas afkomst ingår till prästerlig löneregleringsfond.

2. Boställen, som äro afsedda till löntagares bostad, kallas i denna författning bostadsboställen; och må för hvarje prästerlig befattning endast ett boställe såsom bostadsboställe anses. Öfriga boställen kallas löningsboställen.

2 §.

Bostadsboställen indelas i tre klasser; och omfattar
första klassen: bostadsboställen för biskopar;
andra klassen: bostadsboställen för kyrkoherdar;
tredje klassen: bostadsboställen för komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

II Kap.

Om laga hus.

3 §.

Å bostadsboställen, förenade med jordbruk, på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, finnas följande laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod, 6) hemlighus, 7) drängstuga, 8) vagnshus, 9) spannmålsbod, 10) redskapshus, 11) stall, 12) fåhus, 13) *fårhus eller, å mindre boställen, i fåhuset anbringad särskild fårkätte, 14) svinhus och 15) en eller flera lador samt loge eller logar efter behovet, hvarjämte af synerätt må, där sådant pröfvas nödigt, å dessa boställen såsom laga hus föreskrifvas ytterligare en källare samt brunn.*

4 §.

Bostadsboställen utan jordbruk på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, vara försedda med dessa laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod och 6) hemlighus, äfvensom 7) drängstuga, 9) stall och 9) vagnshus, de tre sist nämnda husen dock å andra och tredje klassernas bostadsboställen endast i det fall, att boställshafvaren för tjänsteresor behöfver hålla häst och åkdon. Erfordras å bostadsboställe utan jordbruk flera hus än

3 §.

Å bostadsboställen, förenade med jordbruk, på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, finnas följande laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod, 6) hemlighus, 7) drängstuga, 8) vagnshus, 9) spannmålsbod, 10) redskapshus, 11) stall, 12) fåhus, 13) *svinhus och 14) en eller flera lador samt loge eller logar efter behovet, hvarjämte, där sådant af synerätt pröfvas nödigt, må ytterligare föreskrifvas en brunn äfvensom särskild fårkätte i fåhuset.*

4 §.

Bostadsboställen utan jordbruk på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, vara försedda med dessa laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod och 6) hemlighus, äfvensom, där sådant af synerätt pröfvas nödigt, en brunn. Å första klassens bostadsboställen utan jordbruk skola såsom laga hus jämväl finnas: 7) drängstuga, 8) stall samt 9) vagnshus; och må nämnda hus föreskrifvas äfven för andra och tredje klassernas så-

Kungl. Maj:ts förslag:

nu är sagdt, må efter omständigheterna af synerätt föreskrifvas ytterligare något eller några af de i 3 § omförmälda hus.

5 §.

1. Där, i följd af ortens förhållanden eller något med jordbruk förenadt bostadsboställes särskilda beskaffenhet, skötsel af får eller svin ej lämpligen kan äga rum, må fårhus eller svinhus kunna uteslutas.

2. Å bostadsboställe af tredje klassen må jämväl följande hus: visthus, bryggghus, drängstuga, vagnshus och spannmålsbod, ett eller flera, uteslutas, när de kunna undvaras.

Utskottets förslag:

dana bostadsboställen, där, enligt synerätts bepröfvande, boställshafvaren är nödsakad att för tjänsteresor hålla häst och åkdon.

5 §.

Å bostadsboställe af tredje klassen må följande hus: visthus, bryggghus, drängstuga, vagnshus och spannmålsbod, ett eller flera, uteslutas, när de kunna undvaras.

6 §.

Löningsboställen bebyggas efter hvad för kronohemman är stadgadt, där ej dessa boställen antingen, såsom icke afsedda för jordbruk, erfordra hus af särskild beskaffenhet, eller ock, såsom brukade gemensamt med bostadsboställen eller af annan anledning, af synerätt prövas kunna undvara alla eller vissa af de för kronohemman föreskrifna hus.

7 §.

Sätesbyggning jämte hushållskällare, om sådan anordnas under sätesbyggningen, uppföres, där läget så medgifver, på lämpligt afstånd från annan åbyggnad. Öfriga laga hus, som för hvart boställe föreskrifvas, skola sammanbyggas, i den mån sådant prövas lämpligt. I allmänhet bör dock undvikas sådant sammanförande af hus, att därigenom sammanblandning af boställshafvares och annans nybyggnads- och underhållsskyldighet uppstår.

Alla hus skola läggas och inrättas så, att eldfara så vidt möjligt, undvikas samt brandförsäkring af desamma ej förhindras eller fördras.

Kungl. Maj:ts förslag:

8 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe af första klassen bygges efter ritning, som för hvarje fall fastställles af Kungl. Maj:t.

2. För sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst sex, högst nio boningsrum, af hvilka ett tillika skall vara expeditjonsrum, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor. *Där det finnes vara af behovet påkalladt, inrättas ett brandfritt hvalf.*

3. För sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor och en eller två förstugor.

9 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe uppföres på stenfot af minst fem decimeters höjd ofvan jord, med väggar företrädesvis af tegel eller timmer, men äfven, där något af dessa ämnen ej lämpligen kan föreskrifvas, af annat ändamålsenligt byggnadsämne. Till byggnaden i öfrigt användas de ämnen, som finnas lämpliga och öfverensstämma med ortens sed. Boningsrummen göras så stora, som behovet i hvarje fall fordrar, omkring tre meter höga, och skola vara försedda med nödiga och lämpliga anordningar för uppvärmning och

Utskottets förslag:

8 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe af första klassen bygges efter ritning, som för hvarje fall fastställles af Kungl. Maj:t.

2. För sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst sex, högst nio boningsrum, af hvilka ett tillika skall vara expeditjonsrum, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor. *Där vid nyeller ombyggnad af dylik sätesbyggning ett brandfritt hvalf finnes vara af behovet påkalladt, skall sådant inrättas.*

3. För sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor och en eller två förstugor.

9 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe uppföres på stenfot af minst fem decimeters höjd ofvan jord, med väggar företrädesvis af tegel eller timmer, men äfven, där något af dessa ämnen ej lämpligen kan föreskrifvas, af annat ändamålsenligt byggnadsämne, Till byggnaden i öfrigt användas de ämnen, som finnas lämpliga och öfverensstämma med ortens sed. Boningsrummen göras så stora, som behovet i hvarje fall fordrar, omkring tre meter höga, och skola vara försedda med nödiga och lämpliga anordningar för

Kungl. Maj:ts förslag:

luftväxling. Alla boningsrum förses med dubbelfönster, gipsade, boaserade eller spända tak, oljemålning å panel, dörrar, dörr- och fönsterinfattningar samt tapeter eller lämplig målning å väggarna.

2. Öfriga laga hus å bostadsboställe uppföras *af ändamålsenliga byggnadsämnen efter ortens sed* till den storlek, behovet i hvarje fall fordrar.

3. Brygghus skall *innehålla anordningar för tvätt och, där så erfordras, äfven för brygd och bakning.*

4. Stall, *fåhus och fårhus* förses med skullar eller andra foderrum.

Utskottets förslag:

uppvärmning. Alla boningsrum förses med dubbelfönster, gipsade, boaserade eller spända tak, oljemålning å panel, dörrar, dörr- och fönsterinfattningar samt tapeter eller lämplig målning å väggarna.

2. Öfriga laga hus å bostadsboställe uppföras *efter ortens sed af ändamålsenliga byggnadsämnen* till den storlek, behovet i hvarje fall fordrar.

3. Brygghus skall *vara försedt med pannmur och, där så erfordras, äfven med bakugn.*

4. Stall *och fåhus* förses med skullar eller andra foderrum.

10 §.

Sätesbyggning af trä skall inom tid, som för hvarje särskildt fall af synerätt bestämmes, förses med brädfodring eller annan tjänlig beklädnad samt anstrykas med rödfärg eller annan färg. För sätesbyggning af annat ämne äfvensom för andra laga hus å bostadsboställen må efter behovet och ortens sed tjänlig beklädnad och anstrykning föreskrivas.

11 §.

Där vid husesyn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af laga hus å bostadsboställe, iakttages, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och boställshafvarens skäligena behof tillgodoses samt, å andra sidan, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande förenade kostnader ej varda mer än nödigt betungande.

III Kap.

Om nybyggnads- och underhållsskyldigheten å de laga husen.

12 §.

För bostadsboställe af första klassen gälle hvad särskildt är förordnad i fråga om hvem skyldigheten att nybygga och underhålla därtill hörande laga hus åligger.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

13 §.

Å bostadsboställen af andra och tredje klasserna på landet skola sätesbyggning, visthus, hushållskällare, bryggghus, vedbod, hemlighus och brunn, för så vidt de där böra enligt denna författning såsom laga hus finnas, nybyggas och underhållas af pastoratet. Öfriga laga hus å sådana boställen nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

14 §.

Å bostadsboställen af andra och tredje klasserna i stad nybyggas och underhållas alla laga hus af pastoratet.

15 §.

Å löningsboställen åligger nybyggnads- och underhållsskyldigheten boställshafvaren.

16 §.

Uppkommande brister å boställes insynade hus skola afhjälpas, i den mån sådant föreskrifves eller eljest blifver nödigt.

17 §.

Nybyggnad af sätesbyggning eller visthus, bryggghus, drängstuga, spannmålsbod, stall, fåhus, loge med lada å bostadsboställe eller därmed i sambruk förenadt löningsboställe må icke företagas, utan att synerätt därom beslutar; och må på bostadsboställe af andra eller tredje klassen å landet eller med dylikt boställe i sambruk förenadt löningsboställe nybyggnad af annat laga hus eller åtgärd, som i 20 § 2 mom. omförmäles, ej heller vidtagas af boställshafvare, utan att föreskrift därom meddelats af synerätt eller vid ekonomisk besiktning.

18 §.

Boställshafvare vare skyldig väl vårda sådana till hans begagnande upplåtna hus, som af annan nybyggas och underhållas. Brister, som å dylika eller andra å boställe insynade hus uppkomma genom boställshafvarens vanvård, skola af honom på egen bekostnad afhjälpas.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

19 §.

1. I afseende på boställshafvares och församlings rätt att till nybyggnad och förbättring af boställes hus samt boställshafvares rätt att i öfrigt till husbehof använda boställes skogstillgång lände till efterrättelse hvad särskildt är stadgadt.

2. Andra å boställe tillgängliga byggnadsämnen, som icke äro att hänföra till den boställshafvaren ensam tillkommande afkastningen af bostället, må, där sådant kan ske utan men för bostället eller boställshafvaren, jämväl af annan nybyggnads- och underhållsskyldig användas till nybyggnad och förbättring å bostället. Förslår tillgången ej till både boställshafvares och annan byggnadsskyldigs behof, hafve boställshafvare bästa rätten.

20 §.

1. Vid nybyggnad af boställshafvares laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skall, där ej annat föranledes af bestämmelserna i 18 och 27 §§, den af synerätt vid arbetets godkännande fastställda kostnad godtgöras boställshafvaren af de medel, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning skola för sådant ändamål årligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas; dock att vid nybyggnad i följd af brandskada dylik godtgörelse icke må utgå för den kostnad, som motsvarar uppuren brandskadeersättning.

Omedelbart efter byggnadsarbetets godkännande skall godtgörelsen till boställshafvaren utbetalas af de på sätt ofvan blifvit nämndt uppsamlade medlen. Hvad därvid tilläfventyrs brister skall jämte ränta därå efter fem för hundra, allt efter som för ändamålet afsedda medel inflyta, tillhandahållas boställshafvaren, äfven om han frånträder bostället, innan nybyggnadskostnaden blifvit på angifvet sätt till fullo godtgjord.

2. Hvad sålunda stadgats om nybyggnadskostnad gälle ock om kostnad för förbättring af boställshafvares laga hus å de i 1 mom. omnämlda boställen, när tak med tillhörande sparrverk ånyo uppföres, eller hus, med bibehållande af gammalt sparrverk, förses med ny taktäckning, eller yttervägg i sin helhet eller till större delen ombygges, eller å gammalt hus anbringas ny brädfodring med anstrykning därå eller annan ändamålsenlig beklädnad.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

3. Sedan nybyggnad eller förbättring, hvarom i denna § sägs, blifvit i behörig ordning beslutad, må boställshafvaren, till bestridande af kostnad, för hvilken han enligt bestämmelserna i denna § äger att undfå godtgörelse, erhålla förskott af de medel, som redan blifvit uppsamlade, därest han ställer fullgod säkerhet för det förskotterade beloppet.

4. Innan kostnad för nybyggnad eller förbättring blifvit förutvarande boställshafvare till fullo godtgjord, vare efterträdande boställshafvare ej berättigad att af medel, som i denna § afses, erhålla godtgörelse för eller förskott å kostnad för honom åliggande nybyggnads- eller förbättringsarbeten.

21 §.

Kostnaden för underhåll af boställshafvares laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skall, där ej annat föranledes af bestämmelserna i 18 och 27 §§, boställshafvaren, på sätt här nedan sägs, godtgöras af de medel, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning skola för detta ändamål årligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas.

Då boställshafvaren visar sig hafva gjort utgift för underhållsarbete, som blifvit af synerätt eller vid ekonomisk besiktning föreskrifvet, skall godtgörelse för utgiften, i den mån densamma icke öfverstiger den enligt vederbörligt syne- eller besiktning sinstrument för arbetet beräknade kostnad, omedelbarligen till boställshafvaren utbetalas af omförmälda medel. Har för arbete, som nu är sagdt, den beräknade kostnaden öfverskridits, eller har boställshafvaren gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt, äge han jämväl af ifrågavarande medel bekomma godtgörelse för sådan utgift, så vidt densamma af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvas hafva varit af behovet påkallad. I händelse underhållsarbete föranledts af brandskada, skall hvad i 20 § sägs i fråga om godtgörelse för sålunda orsakad kostnad äga motsvarande tillämpning.

Därest i förekommande fall de uppsamlade medlen icke förslå till godtgörelsens gäldande, skall bristen jämte ränta därå efter fem för hundra till boställshafvaren, ehvad han fortfarande innehar eller afträdt bostället, utbetalas efter hand som medel härför blifva tillgängliga, och skall alltid förutvarande boställshafvares fordran äga företräde till betalning framför efterträdande boställshafvares.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

IV Kap.

Om andra byggnader än de laga husen.

22 §.

1. Finner synerätt, att på bostadsboställe eller därmed i sambruk för-enadt löningsboställe insynadt torp eller fäbodeställe bör bibehållas eller nytt sådant bör insynas eller insynad kvarn bör kvarblifva, skall boställshafvare där uppföra och underhålla de byggnader, som af synerätten föreskrifvas.

2. Hvad i 1 mom. stadgas om torphus gälle ock om hus på nyodling, som efter frihetsår återgår till boställe.

23 §.

Alla andra byggnader än de i 3, 4, 6 och 22 §§ omförmälda äro öfverloppshus, hvilka tillträdaren äger att från afträdaren lösa till det värde, som, i brist af åsämjande, synerätten därå sätter. Har tillträdaren vid af- och tillträdessynen tillkännagifvit sin afsikt att ej lösa öfverloppshus, eller underlåter han att inom en månad efter synen förklara sig villig därtill, må afträdaren bortföra huset inom tid, som vid synen föreskrifves. Är till huset byggnadsvirke hämtadt från boställets skog och har icke virket utgjorts af sådan andel i skogens afkastning, som, enligt hvad särskildt är stadgadt, i vissa fall kan, utöfver husbehofvet, tillkomma boställshafvaren, må huset ej bortföras, innan afträdaren för virket utgifvit ersättning till belopp, som synerätten bestämmer; skolande ersättningen användas till boställets nytta enligt de närmare föreskrifter synerätten meddelar.

Har ej afträdaren inom den bestämda tiden bortfört öfverloppshus, som han berättigats borttaga, tillfalle huset tillträdaren med den rätt, med hvilken afträdaren innehaft detsamma.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

V Kap.

Om brandförsäkring.

24 §.

Alla hus, hvilkas nybyggnad åligger boställshafvare, vare han pliktig att uti allmänt brandförsäkringsverk eller brandstodsförening med reglemente fastställt af Kungl. Maj:t eller uti brandstodsförening för härad eller län med reglemente fastställt af Kungl. Maj:ts befallningshafvande brandförsäkra för domkapitlets räkning till husens fulla, i behörig ordning uppskattade värde; och skall sådan försäkring af honom behörigen vidmakthållas.

25 §.

Brandskadeersättning uppbäres af domkapitlet, som tillhandahåller boställshafvaren ersättningsbeloppet, hvarvid domkapitlet äger förordna, huruvida, innan lyftning får ske, säkerhet hos domkapitlet skall ställas för medlens användande till återställande af hvad genom branden blifvit förstördt.

26 §.

Brandskadeersättning, som boställshafvare lyftat, skall redovisas vid nästa ekonomiska besiktning eller husesyn.

27 §.

Boställshafvare, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakthålla brandförsäkring, svare själf för brandskada och bygge nytt upp för hvad som brunnit, utan rätt till godtgörelse för byggnadskostnaden i hvad den motsvarar värdet af det brunna.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

VI Kap.

Om ägornas vård och bruk samt om fördelning till godtgörande på vissa år af kostnad eller förlust, som boställshafvare kan få vidkännas.

28 §.

Boställshafvare skall väl häfda samt i god växtkraft hålla boställes åker och äng, gräfva och vidmakthålla nödiga diken, efter hvad därom är stadgadt, samt, i öfverensstämmelse med den särskilda plan, som angående befintliga hagmarkers ändamålsenliga skötsel må vara fastställd, röja och vårda sådana marker.

29 §.

1. Boställshafvare skall väl vårda och vidmakthålla trädgård. Om å bostadsboställe trädgård är otillräcklig eller alldeles saknas, bör, där det kan ske med fördel, den gamla utvidgas eller ny anläggas efter hvad synerätt pröfvar skäligt. Vid nästpåföljande af- och tillträdessyn må, om synerätt finner afträdaren icke hafva innehaft bostället så länge, att afkastningen därunder kan anses hafva ersatt utvidgnings- eller anläggningskostnaden, denna kostnad till belopp af högst femhundra kronor fördelas af synerätt till godtgörande på viss tid, beräknad från den dag, utvidgningen eller anläggningen börjats, och till högst tio år efter dåvarande boställshafvares afträde.

2. I afseende på skogens skötsel och vård lände till efter rättelse hvad därom särskildt är stadgadt.

3. Torfmosse skall ändamålsenligt begagnas.

30 §.

1. Om hägnad i ägoskillnad mot annans jord gälle hvad därom är stadgadt. Den hägnad, boställshafvare åligger i ägoskillnad hålla, skall vid boställes afträdande aflämnas i fredgillt stånd.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

2. Om på yrkande af granne boställshafvare måst deltaga i uppförande af nytt stängsel, och synerätt finner kostnaden för boställshafvarens andel däri uppgå till högre belopp, än han anses bära vidkännas, må hägnadskostnaden af synerätten fördelas till godtgörelse på det antal år, som pröfvas skäligt, dock icke öfverstigande tjugu, räknadt från den tid, då stängslet blifvit fullbordadt.

3. Inom boställes ägoområde vare boställshafvare ej förbunden att hålla hägnad; dock att hägnad, som vid hans tillträde funnits, skall fortfarande underhållas, intill dess vid syn eller ekonomisk besiktning annorlunda förordnas.

31 §.

1. I fråga om nyodling eller uppröjning af beteshage å boställes skogsmark gälle hvad därom särskildt är stadgadt.

2. Vill boställshafvare för tillämnad odling af kärr, mosse eller annan oländig mark, däraf i dess närvarande skick föga eller ingen afkomst kan erhållas, tillförsäkra sig rätt till frihetsår, enligt hvad därom särskildt är stadgadt, göra anmälan om företaget hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som därefter iakttaget hvad gällande författningar i sådant fall föreskrifva. När frihetsår beviljas, bestämme Kungl. Maj:ts befallningshafvande, om och hvilka byggnader å den odlade lägenheten bära finnas. Virke till dessa byggnader äfvensom till de för odlingen nödiga hägnader jämte erforderligt bränsle äger boställshafvaren under den tid, han innehar äfven själfva bostället, hämta från dess skogsafkastning; men sedan han afträdt bostället, åtnjuter han icke annan rätt till afkastning af skogen, än att därifrån, så vidt dåvarande innehafvare af bostället ändock kan från skogen få sitt virkesbehof fylldt, virke till hägnad i odlingslägenhetens yttergränser må tagas efter utsyning af vederbörande skogstjänsteman.

3. Vid frihetsårens slut skall den odlade lägenheten, till åker och äng behörigen häfdad, jämte erforderliga hägnader och byggnader i försvärligt skick till bostället afträdas utan ersättning; och skall i fråga om utrönandet af lägenhetens beskaffenhet tillämpas hvad angående syn mellan jordägare och arrendator är i allmänhet stadgadt.

32 §.

Odling genom flåhackning och bränning af torf må icke verkställas utan särskildt därtill af Kungl. Maj:ts befallningshafvande gifvet tillstånd.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

33 §.

1. Om fördelning till godtgörande på vissa år af den kostnad, boställshafvare kan hafva under sin besittningstid fått vidkännas med anledning af laga skifte, skogsindelning, deltagande i vattenafledningsföretag för samfällig jords odling eller förbättring, nybyggnad af kyrka eller andra allmänna hus, uppförande af broar eller anläggning af vägar, gälle hvad därom särskildt är stadgadt; och vare efterträdare ej skyldig att annorlunda än på grund af sådan fördelning vidkännas de kostnader, som i dessa afseenden bort utgå före hans tillträde af bostället.

2. Därest boställshafvare för all framtid brandförsäkrat insynadt hus genom inbetalning, på en gång eller i särskilda poster, af hela den för sådan försäkring bestämda afgift, må denna vid nästföljande af- och tillträdessyn till godtgörande fördelas på vissa, högst tjugu år, räknade från den tid, då första inbetalningen skedde.

3. Har nybyggnad eller förbättring eller annan åtgärd, därför boställshafvare förklarats skyldig svara, blifvit af efterträdande boställshafvare verkställd, och kan det visas, att denne, utan egen försummelse, varit urständsat att hos företrädaren utfå den härför bestämda kostnadsersättning, må den förlust, hvilken sålunda uppstått för efterträdaren, efter synerätts pröfning fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år, räknade från denne boställshafvares tillträde.

4. Finnes vid af- och tillträdessyn, att afträdaren måst för nybyggnad af laga hus å första klassens bostadsboställe eller å löningsboställe, som innehafves af biskop, eller för sådan förbättring af dessa hus, som afses i 20 § 2 mom., eller för uppförande af byggnader, hvarom i 22 § sägs, vidkännas större kostnad, än synerätt pröfvar motsvara för afträdarens besittningstid skälig utgift i berörda hänseende, må, där ej sådant fall, som i 3 mom. afses, är för handen, den öfverskjutande kostnaden, såsom synerätten finner skäligt, fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år från nämnde boställshafvares frånträdande af bostället.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

VII Kap.

Om öfverträdelse af nyttjanderätt till boställe.

34 §.

Hvad boställe tillhör eller från dess ägor är hämtadt och icke kan räknas till dess årliga afkastning, må ej afhändas bostället, utan att sådant är särskildt tillåtet, ej heller torf eller skogseffekter, äfven om de kunna anses tillhöra boställets årliga afkastning. Gödsel må icke bortföras från boställe, förenadt med jordbruk.

Stråfoder må boställshafvaren *icke förr än vid afträdestiden* från sådant boställe, som sist är sagdt, bortföra utan särskildt tillstånd. Detta sökes hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande och må för hvarje gång icke medgifvas för längre tid än ett år. Vid pröfning af ärendet tages i noggrannt öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor det begärda tillståndet, utan skada för bostället, kan, med hänsyn till där befintliga förhållanden, meddelas. *Innan dylikt ärende afgöres, skall domkapitlets yttrande inhämtas.* Har boställshafvaren, när han skall afträda bostället, *foder öfver*, hembjude det efterträdaren till pris motsvarande hälften af det i orten för dylikt foder gångbara. Vill efterträdaren det lösa, skall, där ej öfverenskommelse träffas om den ersättning, hvilken sålunda bör utgå, denna bestämmas af tre gode män, utsedda i den ordning, lagen om

34 §.

Hvad boställe tillhör eller från dess ägor är hämtadt och icke kan räknas till dess årliga afkastning, må ej afhändas bostället, utan att sådant är särskildt tillåtet, ej heller torf eller skogseffekter, äfven om de kunna anses tillhöra boställets årliga afkastning. Gödsel må icke bortföras från boställe, förenadt med jordbruk.

Stråfoder må boställshafvaren *icke från* sådant boställe, som sist är sagdt, bortföra utan särskildt tillstånd. Detta sökes hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande och må för hvarje gång icke medgifvas för längre tid än ett år. Vid pröfning af ärendet tages i noggrannt öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor det begärda tillståndet utan skada för bostället, kan, med hänsyn till där befintliga förhållanden, meddelas.

Har boställshafvaren, när han skall afträda bostället, *stråfoder utöfver den myckenhet, som afses i 39 §*, hembjude det efterträdaren till pris motsvarande hälften af det i orten för dylikt foder gångbara. Vill efterträdaren det lösa, skall, där ej öfverenskommelse träffas om den ersättning, hvilken sålunda bör utgå, denna bestämmas af tre gode män, utsedda

Kungl. Maj:ts förslag:

skiljemän den 28 oktober 1887 angående val af sådana stadgar; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes; och skall i beslutet lämnas tydlig hänvisning om hvad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under rättens pröfning. Beslutet skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, där ej domaren eller öfverexekutor annorlunda förordnar. Vill efterträdaren ej lösa fodret, må afträdaren det bortföra.

Utskottets förslag:

i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 angående val af sådana stadgar; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes; och skall i beslutet lämnas tydlig hänvisning om hvad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under rättens pröfning. Beslutet skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, där ej domaren eller öfverexekutor annorlunda förordnar. Vill efterträdaren ej lösa fodret, må afträdaren det bortföra.

35 §.

Gör boställshafvare åverkan å bostället, eller öfverträder han eljest sin nyttjanderätt, gälle hvad i fråga om sådana förseelser, begångna af brukare af legd jord, är i strafflagen stadgadt.

VIII Kap.

Om af- och tillträde.

36 §.

Boställe afträdes såsom hittills den 1 maj; dock att tillträdaren äger att den 14 mars öfvertaga brukningen af boställets jord och få åt sig upplåten hälften i husen, med undantag af sätesbyggning, *visthus*, *hushållskällare* och *brygghus*.

36 §.

Boställe afträdes såsom hittills den 1 maj; dock att tillträdaren äger att den 14 mars öfvertaga brukningen af boställets jord och få åt sig upplåten hälften i husen, med undantag af sätesbyggning, *visthus* och *hushållskällare*.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

37 §.

Året före boställes afträädande skall afträädaren, med bibehållande af förut tillämpad växtföljd, låta åt tillträädaren verkställa trädesbruk, höstplöjning, gräsfrö- och höstsädesådd mot ersättning, som, i brist af åsämjande, bestämmes af tre gode män, utsedda i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 i fråga om val af sådana föreskrifver; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes. Om meddelande i beslutet af hänvisning för den missnöjde och om beslutets verkställighet skall hvad i 34 § är för där afsedt fall stadgadt äga motsvarande tillämpning.

38 §.

Är vid tiden för boställes afträädande icke bestämdt, hvem som kommer att tillträda bostället, skall domkapitlet föranstalta, att bostället emellertid varder behörigen brukadt och vårdadt, intill dess detsammas skötsel och vård kan af tillträädare öfvertagas.

39 §.

Å alla med jordbruk förenade boställen vare afträädaren skyldig att, så vida icke sådant förhindras af omständigheter, till hvilka han icke varit vållande, utan ersättning tillhandahålla *efterträädaren den* efter vanliga förhållanden nödiga gödsel till första vår- och höstutsädet eller däremot i värde svarande myckenhet foder.

39 §.

Å alla med jordbruk förenade boställen vare afträädaren skyldig att, så vida icke sådant förhindras af omständigheter, till hvilka han icke varit vållande, utan ersättning tillhandahålla *efterträädaren dels* vårfoder till *den myckenhet som med hänsyn till boställets behof blifvit af synerätt vid af- och tillträädessyn bestämd, dels* den efter vanliga förhållanden nödiga gödsel till första vår- och höstutsädet eller däremot i värde svarande myckenhet foder.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

IX Kap.

Om tillsyn å boställen samt om ekonomiska besiktningar och husesyner.

40 §.

Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna samt att boställshafvare ej genom sådan försummelse af nybyggnad eller underhåll, som kan förnärma boställets och efterträdares rätt, ådrager bostället husröta. Anser domkapitlet boställes rätt vara genom något af domstol eller annan myndighet meddeladt beslut förnärmat, eller att vid sådant beslut icke iakttagits hvad i 11 § föreskrifves, skall domkapitlet i behörig ordning öfverklaga beslutet.

Öfver fullgörandet af boställshafvaren enligt 24 § åliggande brandförsäkringsplikt hälle domkapitlet noggrann tillsyn.

41 §.

Å alla boställen skola för tillsyn å deras häfd till hus och jord hållas ekonomiska besiktningar så ofta sådana finnas nödiga och sist å femte året efter det, då syn å häfden eller ekonomisk besiktning näst förut å bostället förrättats.

42 §.

Domkapitlet skall före utgången af februari månad hvarje år till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända uppgift på de boställen, å hvilka ekonomiska besiktningar böra under året hållas; ägande domkapitlet att i händelse af särskildt behof äfven å annan tid hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande äska ekonomisk besiktning å visst boställe.

43 §.

Ekonomisk besiktning förrättas, efter Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förordnande, på landet af *kronofogden* i orten såsom ordförande jämte

43 §.

Ekonomisk besiktning förrättas, efter Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förordnande, på landet af *kronobetjänt* i orten såsom ordförande jämte

Kungl. Maj:ts förslag:

två nämndemän, och i stad af magistratsperson såsom ordförande jämte två utaf magistraten utsedda sakkunniga män. Biträdande besiktningsmännen kallas af ordföranden.

Är kronofogden hindrad, förordne Kungl. Maj:ts befallningshafvande annan kronobetjänt såsom ordförande.

Stanna besiktningsmännen i olika meningar, gälle hvad de flesta säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle ordförandens.

Utskottets förslag:

två nämndemän, och i stad af magistratsperson såsom ordförande jämte två utaf magistraten utsedda sakkunniga män. Biträdande besiktningsmännen kallas af ordföranden.

Stanna besiktningsmännen i olika meningar, gälle hvad de flesta säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle ordförandens.

44 §.

1. Såsom jäf mot besiktningsman gälle: om han är med boställshafvare eller annan part uti den skyldskap eller det svågerlag, som i 13 kap. 1 § rättegångsbalken om jäf mot domare sägs; eller om besiktningsman är boställshafvares eller annan parts vederdeloman eller uppenbare ovän; eller om besiktningsman eller den, som står till honom i sådan skyldskap eller svågerlag, som nämndt är, äger i målet del eller eljest kan af förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, därvid dock den omständighet, att besiktningsmännens ordförande eller hans bemålde skyldeman, såsom medlem af församlingen, är pliktig deltaga i kostnad för nybyggnad och underhåll å boställe, ej må såsom jäf räknas. Har besiktningsman å tjänstens vägnar rättegång med boställshafvare, eller söker någon sak med besiktningsman eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att honom därmed jäfvig göra, det må ej heller för jäf räknas.

2. Vet besiktningsmännens ordförande, att sådant jäf mot honom är, anmäla det genast och utan att utsätta dag till förrättningen hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan ordförande. Förekommer dylikt jäf mot biträdande besiktningsman, göre därom omedelbart anmälan hos ordföranden, hvilken ombesörjer inkallande af annan besiktningsman.

45 §.

Besiktningsmännens ordförande utsatte tid för de åt honom uppdragna ekonomiska besiktningar, med iakttagande, att de hållas å tjänlig årstid och att, där så kan ske, besiktningar i samma ort förrättas omedelbart efter hvarandra.

Kungl. Maj:ts förslag:

46 §.

Minst sex veckor före besiktningen skall ordföranden om tiden därför underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost *eller annat* ombud att å domkapitlets vägnar närvara vid besiktningen. Inom lika tid åligger det ordföranden att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförandepåkalla kyrkostämma för utseende af ombud för församlingen att vid besiktningen bevaka dess rätt. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande tillställas ordföranden. Öfriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen af ordföranden kallas till densamma.

Utskottets förslag:

46 §.

Minst sex veckor före besiktningen skall ordföranden om tiden därför underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost *eller, vid förfall för denne, annat* ombud att å domkapitlets vägnar närvara vid besiktningen. Inom lika tid åligger det ordföranden att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörandekyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämma för utseende af ombud för församlingen att vid besiktningen bevaka dess rätt. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande tillställas ordföranden. Öfriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen af ordföranden kallas till densamma.

47 §.

När ordföranden bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § åligger honom, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för besiktningens företagande.

48 §.

Anmäles vid förrättningen jäf mot ordföranden, och finna besiktningsmännen det vara lagligen grundadt, inställes förrättningen, och göre ordföranden anmälan om förhållandet hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan ordförande. Förekommer mot biträdande besiktningsman jäf, som af besiktningsmännen godkännes, ombesörje ordföranden inkallande af annan besiktningsman i hans ställe. Ogillas jäfvet, skall förrättningen fortgå; vederbörande obetaget att i sammanhang med hufvudsaken klaga öfver beslut, hvarigenom jäfsanmärkning ogillats.

49 §.

Vid förrättningen hafva besiktningsmännen att iakttaga hvad här nedan sägs:

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

1. Tillses, huruvida instrument öfver förut å bostället hållna ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar fortfarande finnas i behåll, äfvensom huruvida de hus, hvilka det åligger boställshafvaren att nybygga, äro vederbörligen brandförsäkrade och försedda med nödig brandredskap, hvarjämte boställshafvaren affordras redovisning för husröte- eller brandskadeersättning eller andra medel, hvilka böra för boställets räkning redovisas.

2. Boställets hus och ägor besiktigas, hvarvid, när fråga uppstår om nybyggnad eller underhåll af hus, efter noggrann pröfning meddelas yttrande, huruvida behovet af nybyggnads- eller underhållsarbete kan anses hafva uppkommit genom boställshafvarens vanvård; och anmärkes hvad i öfrigt enligt denna boställsordning finnes utgöra föremål för uppmärksamhet.

3. Om beträffande hus, som må nybyggas utan synerätts beslut, anmärkta bristfälligheter finnas vara sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersökes, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig.

4. Föreskrifves enligt 3 mom. byggande af nytt hus, utse besiktningmännen därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, lämpas efter boställshafvarens önskan, och bestämma besiktningmännen storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya huset samt uppgöra kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som erhållas från bostället, icke må beräknas annat värde än som pröfvas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. I fråga om öfriga bristers afhjälpande meddelas nödiga föreskrifter. Bristerna uppskattas i penningar.

7. Förordnande, som afses i 30 § 3 mom., gifves, när skäl därtill finnes.

8. Tid utsättes, inom hvilken föreskrifven nybyggnad, förbättring eller annan åtgärd bör genom vederbörande vara verkställd.

9. Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse såsom i 21 § sägs, undersökes, huruvida och i hvad mån utgiften varit af behovet påkallad, samt meddelas beslut därom.

10. Beslut i fråga om gäldandet af kostnaderna för förrättningen meddelas.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

11. Vid förrättningens afslutande tillkännagifves och i instrumentet antecknas, att den med förrättningen missnöjde äger att, vid förlust af rätt till vidare talan, inom trettio dagar efter förrättningens afslutande anmäla sig å landet hos domaren och i stad hos rådstufvurättens ordförande med begäran om laga syn.

Omedelbart efter förrättningens afslutande skall ordföranden skriftligen underrätta vederbörande kontraktsprost om tiden, inom hvilken vid förrättningen föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

50 §.

Senast inom fjorton dagar efter utgången af tid, som vid ekonomisk besiktning blifvit bestämd för verkställande af föreskrifna arbeten, skall den byggnadsskyldige till kontraktsprosten ingifva anmälan, att hvad vid besiktningen föreskrifvits blifvit till alla delar fullgjordt, eller ock visa, att förrättningen öfverklagats. Sådan anmälan skall vara vitsordad, för annan byggnadsskyldig än boställshafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Har förrättningen vunnit laga kraft, men anmälan, hvarom här är sagdt, ej inom bestämd tid inkommit, anmäl kontraktsposten genast förhållandet hos domkapitlet, som har att inom lämplig tid vidtaga åtgärder till bevarande af boställets och efterträdares bästa antingen medelst begäran hos öfverexekutor, att hvad den försumlige eftersatt må genom öfverexekutors ämbetsåtgärd varda för lega på hans bekostnad verkställdt, eller genom beredande af erforderlig säkerhet hos honom för husrötebeloppet.

51 §.

1. Kronobetjänt och nämndeman samt konsistorieombud, när annan än vederbörande kontraktsprost därtill förordnats, erhålla för ekonomiska besiktningar ersättning efter hvad särskildt är stadgadt. Af magistrat utsedda biträdande besiktningsmän njuta ersättning lika med nämndemän.

2. Dessa ersättningar äfvensom lösen för det exemplar af instrumentet, som i 67 § omförmäles, skola gäldas å första klassens bostadsboställen och de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i för-

2. Dessa ersättningar äfvensom lösen för det exemplar af instrumentet, som i 67 § omförmäles, skola gäldas å första klassens bostadsboställen och de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i för-

Kungl. Maj:ts förslag:

fattningsenlig ordning utarrenderade, af boställshafvaren, men å hvarje annat boställe, där icke på grund af särskildt stadgande för visst fall annorlunda medgifves, af *pastoratet*; dock att, där besiktning i följd af någon vederbörandes tredska eller försummelse särskildt påkallats, den tredskande eller försumlige skall vara skyldig att enligt besiktningsmännens bestämmande godtgöra boställshafvaren eller annan hvad för sådan besiktning bör utgifvas.

52 §.

Husesyn förrättas å tjänlig års-tid, på landet af domare jämte minst två, högst *sex* nämndemän, allt efter som domaren pröfvar nödigt, samt i stad af rådstufvurätt; ägande å landet domaren och i stad rådstufvurätten att till rättens biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnadskunnig person.

Utskottets förslag:

fattningsenlig ordning utarrenderade, af boställshafvaren, men å hvarje annat boställe, där icke på grund af särskildt stadgande för visst fall annorlunda medgifves af *pastoratet och boställshafvaren till hälften hvardera*; dock att, där besiktning i följd af någon vederbörandes tredska eller försummelse särskildt påkallats, den tredskande eller försumlige skall vara skyldig att enligt besiktningsmännens bestämmande godtgöra boställshafvaren eller annan hvad för sådan besiktning bör utgifvas.

52 §.

Husesyn förrättas å tjänlig års-tid, på landet af domare jämte minst två, högst *fyra* nämndemän, allt efter som domaren pröfvar nödigt, samt i stad af rådstufvurätt; ägande å landet domaren och i stad rådstufvurätten att till rättens biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnadskunnig person.

53 §.

Husesyn är antingen laga syn eller af- och tillträdessyn.

54 §.

Laga syn hålles, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, äfvensom eljest då laga syn af domkapitlet eller byggnadsskyldig begäres.

55 §.

1. Af- och tillträdessyn hålles på begäran af domkapitlet i anledning af ombyte utaf boställshafvare.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

2. Å boställe, förenadt med jordbruk, skall sådan syn hållas året näst före afträdet, när så tidigt blifvit bestämdt, hvem som efter afträdares skall öfvertaga bostället. Kan syn ej det året hållas, må den äga rum under afträdesåret, sist inom sex månader efter afträdet.

3. Å boställe utan jordbruk vare af- och tillträdessyn ej nödig, där ej nybyggnads- eller underhållsskyldighet åligger boställshafvaren, eller denne eller vederbörande byggnadsskyldig senast vid afträdestiden hos domkapitlet äskar sådan syn, eller domkapitlet eljest finner syn böra hållas. Af- och tillträdessyn bör afven i dessa fall förrättas, där så kan ske, året före afträdet eller sist inom sex månader efter detsamma.

4. Då boställe för allmän kassas räkning stått under domkapitlets förvaltning, vare vid boställets afträdande af- och tillträdessyn ej nödig, med mindre sådan syn å någondera sidan äskas; börande efterträda boställshafvare, om han påyrkar syn, sist en månad efter tillträdet göra fränställning därom hos domkapitlet. Mottager boställshafvare boställe af domkapitlet utan af- och tillträdessyn, svare sedan för allt hvad domkapitlet under dess besittningstid i afseende på boställets bebyggande, underhåll och vård ålegat.

56 §.

Husesyn begäres å landet hos domaren samt i stad hos rådstufvurättens ordförande; och skola, när af- och tillträdessyn äskas, därvid tillika insändas instrument öfver sista af- och tillträdessyn och därefter hållna laga syner äfvensom sista ekonomiska besiktning, om sådan senare än husesyn hållits, samt gällande hushållningsplan för bostället tillhörig skog.

57 §.

1. Då syn är begärd, skall domaren eller rätten ej mindre utsätta tid för densamma och därom underrätta Kungl. Maj:ts befallningshafvande med begäran vid af- och tillträdessyn, att, om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, skogstjänsteman måtte

57 §.

1. Då syn är begärd, skall domaren eller rätten ej mindre utsätta tid för densamma och därom underrätta Kungl. Maj:ts befallningshafvande med begäran vid af- och tillträdessyn, att, om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, skogstjänsteman måtte

Kungl. Maj:ts förslag:

förordnas att vid synen biträda, än äfven om tiden därför, minst två månader förut, underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost *eller annat* ombud att å dess vägnar vid synen bevaka boställets rätt och bästa. Inom lika tid åligger domaren eller rätten att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämма för utväljande af ombud till bevakande af församlingens talan. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande öfversändas till domaren eller rätten. Domaren eller rätten föranstalte ock, att öfriga parter varda minst fjorton dagar, om de bo inom pastoratet, eljest en månad före synen till densamma kallade; börande domaren till synen kalla nämnd.

2. Skall vid afträdadet boställe öfvertagas af domkapitlet för allmän kassas räkning, och är den löntagare utnämnd, som efter domkapitlet kommer att tillträda bostället, då bör jämväl sådan löntagare genom domkapitlets försorg kallas till synen och bevis därom insändas till domaren eller rätten.

58 §.

När domaren eller rätten bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § åligger dem, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för synens företagande.

59 §.

Vid laga syn behandlas de ämnen, som blifvit enligt denna boställsordning eller annan författning till sådan syn hänskjutna.

Utskottets förslag:

förordnas att vid synen biträda, än äfven om tiden därför, minst två månader förut, underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost *eller, vid förfall för denne, annat* ombud att å dess vägnar vid synen bevaka boställets rätt och bästa. Inom lika tid åligger domaren eller rätten att, när församlingens rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämма för utväljande af ombud till bevakande af församlingens talan. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande öfversändas till domaren eller rätten. Domaren eller rätten föranstalte ock, att öfriga parter varda minst fjorton dagar, om de bo inom pastoratet, eljest en månad före synen till densamma kallade; börande domaren till synen kalla nämnd.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

Är, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmäldt, klagan tillika förd öfver beslut, hvarigenom mot besiktningsman gjordt jäf ogillats, och finner synerätten jäfsanmärkningen vara lagligen grundad, skall ny besiktning verkställas af synerätten, som därvid meddelar de föreskrifter, hvilka af omständigheterna finnas påkallade.

60 §.

Hvad i 49 § 1 mom. stadgas för ekonomisk besiktning gälle äfven för af- och tillträdessyn, och iakttages därvid tillika af synerätten följande:

1. Efterses och antecknas i hvad mån förut föreskrifna nybyggnader, förbättringar och andra åtgärder blifvit verkställda.

2. Är sedan sista ekonomiska besiktning eller husesyn hus, som bör finnas vid bostället, nybyggt, tillses, huruvida det är i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter samt i öfrigt ändamålsenligt och med omsorg uppfördt. Synerätten meddelar därefter beslut, huruvida huset må, i befintligt skick eller sedan därå anmärkta felaktigheter och brister blifvit afhjälpta, insynas, eller om det skall utdömas.

3. Hvarje bostället i öfrigt tillhörande hus besiktigas, hvarvid, när fråga uppstår om nybyggnad eller underhåll, efter noggrann pröfning meddelas yttrande, huruvida behovet af nybyggnads- eller underhållsarbete kan anses hafva uppkommit genom boställshafvarens vanvård. Finnas anmärkta bristfälligheter sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersöker synerätten, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig, hvarom synerätten då förordnar. Föreskrifves byggande af nytt hus, utser synerätten därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, lämpas efter tillträdarens önskan. Utdömes eller felas sättesbyggnad å bostadsboställe af första klassen, hänvisas vederbörande att föranstalta om ritning och hos Kungl. Maj:t söka fastställelse därå. Utdömes eller felas annat hus, bestämmer synerätten storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya.

4. För den nybyggnad, hvars omfattning och beskaffenhet synerätt bestämmer, uppgör synerätten kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som erhållas från bostället, icke må beräknas annat värde, än synerätten pröfvar motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

6. Boställets ägor besiktigas. De brister, afträdaren låtit komma sig till last i afseende på åkerns häfdande, öfriga ägors skötsel och vård, hägnaders och dikens anbringande och underhåll samt torfmosses begagnande, allt efter hvad för hvarje fall är stadgadt, antecknas, de åtgärder och förbättringar, som i följd däraf erfordras, föreskrifvas och kostnaden för desamma utsättes. Finnes antaget brukningssätt uppenbart leda till skada för bostället, föreskrifves nödig rättelse.

7. Myckenheten af det stråfoder, afträdaren skall utan ersättning tillhandahålla efterträdaren, bestämmes.

7. Vinnes utredning därom, att åkerjordens behöriga gödning försumrats, ålägges afträdaren att tillföra bostället gödningsämnen efter som behovet fordrar eller därför lämna ersättning.

Vinnes utredning därom, att åkerjordens behöriga gödning försumrats, ålägges afträdaren att tillföra bostället gödningsämnen efter som behovet fordrar eller därför lämna ersättning.

8. Om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, skall synerätten dels undersöka huruvida kvarstående del af den skog, som enligt hushållningsplanen varit till afverkning före afträdestiden afsedd, lämnar tillgång till behöfligt virke för utförande af de vid synen i afseende å boställets hus och hägnader föreskrifna arbeten, för hvilka afträdaren har att svara utan rätt till godtgörelse, hvarom i 20 eller 21 § förmäles, dels ock bestämma om och i hvilken omfattning virke, som erfordras för fullgörande af de nybyggnads- och underhållsarbeten, hvilka pastoratet eller därtill hörande församling förpliktas verkställa, skall uttagas af den enligt nämnda plan till afverkning före afträdestiden afsedda skog.

Förekommer i först omförmälda hänseende brist, förpliktas afträdaren att i godtgörelse därför deltaga i förhållande till den andel, han fått af behållen skogsafkastning tillgodonjuta. På lika sätt förfares i fråga om kostnad för afhjälpan af anmärkt brist i afseende å skogsskötselns och andra arbeten för skogsskötselns främjande.

9. Vid godkännande af byggnadsarbete, därför godtgörelse skall till boställshafvaren utgå på sätt i 20 § finnes stadgadt, fastställer synerätten det belopp, som pröfvas hafva utgjort skäligh kostnad för berörda arbete.

10. Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse så-

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

som i 21 § sägs, undersökes huruvida och i hvad mån utgiften varit af behovet påkallad samt meddelas beslut därom.

11. Äger afträdaren jämlikt bestämmelserna i 20 och 21 §§ bekomma ersättning för nybyggnad eller underhåll af boställets laga hus, lämnas erforderlig föreskrift därom.

12. Beslut meddelas om fördelning på vissa år af kostnad eller förlust i de fall, då sådan fördelning enligt denna författning är medgifven.

13. Tid utsättes, inom hvilken af synerätten föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

14. I allt annat, hvartill denna boställsordning föranleder, anställs undersökning och meddelas föreskrift.

61 §.

1. På grund af hvad vid af- och tillträdessyn af rätten blifvit bestämdt, skall, där så erfordras, emellan afträdare och tillträdare upprättas och i synerättens utslag införas likvid, fullständigt upptagande å ena sidan alla de belopp, hvilka påförts afträdaren, och å andra sidan allt hvad honom tillgodoförts.

Likviden, som inrättas efter hvad behovet i hvarje fall fordrar, skall tydligt utvisa hvad afträdaren eller tillträdaren blifver skyldig eller får till godo.

2. Har af- och tillträdessyn hållits före afträdet, må afträdaren vid uppgörelse med tillträdaren tillgodoräkna sig kostnaden för de afträdaren ålagda arbeten, som han före afträdet verkställt.

62 §.

Sedan bostället afträds, må afträdaren ej befatta sig med några arbeten å bostället, utan skall hvad då brister af det, som på honom ankommer, verkställas af tillträdaren mot rätt till därför upptaget kostnadsbelopp.

63 §.

I det fall, som i 57 § 2 mom. afses, äge den domkapitlet efterträdande löntagaren att vid synen göra de anmärkningar i afseende å befintliga brister, hvartill han finner anledning. Rättsförhållandet mellan domkapitlet och honom må vid denna syn komma under bedömande allenast där båda därom åsämjas, och vare efterträdande löntagaren endast i sådant fall behörig att fullfölja talan mot synerättens beslut.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

64 §.

Vid handläggning af ärenden, som förekomma vid laga syn, skola de för af- och tillträdessyn inmeddelade föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

65 §.

1. För husesyner njuta synerätt äfvensom konsistorieombud ersättning efter hvad särskildt är stadgad. Skogstjänsteman erhåller reseersättning och dagtraktamente enligt gällande resereglemente och biträdande byggnadskunnig person godtgörelse efter synerättens bestämmande. Till kostnad för husesyn räknas jämväl lösen för det exemplar af syneinstrumentet, som i 67 § omförmäles.

2. Kostnaden för laga syn skall gäldas för bostadsboställen af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningens ordning utarrenderade, af vederbörande boställshafvare och för hvarje annat boställe af *pastoratet*; dock att, där synerätten finner, att synen blifvit utan giltig orsak påkallad eller att, när synen ägt rum efter anmälan om vanvård, anmärkningen varit befogad, den skyldige skall vara pliktig att, i den mån synerätten pröfvar skäligt, godtgöra boställshafvaren eller *pastoratet* hvad för sådan laga syn bör utgifvas.

3. Kostnaden för af- och tillträdessyn skall gäldas:

för bostadsboställe af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningens ordning utarrenderade, utaf afträdare och tillträdare till hälften hvardera;

2. Kostnaden för laga syn skall gäldas för bostadsboställen af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningens ordning utarrenderade, af vederbörande boställshafvare och för hvarje annat boställe af *pastoratet och boställshafvaren till hälften hvardera*; dock att, där synerätten finner, att synen blifvit utan giltig orsak påkallad eller att, när synen ägt rum efter anmälan om vanvård, anmärkningen varit befogad, den skyldige skall vara pliktig att, i den mån synerätten pröfvar skäligt, godtgöra boställshafvaren eller *pastoratet* hvad för sådan laga syn bör utgifvas.

3. Kostnaden för af- och tillträdessyn skall gäldas:

för bostadsboställe af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningens ordning utarrenderade, utaf afträdare och tillträdare till hälften hvardera; *samt*

Kungl. Maj:ts förslag:

för bostadsboställen af andra klassen och de löningsboställen, som af kyrkoherdar innehafvas, af pastoratet, afträdare och tillträdare till en tredjedel hvardera; samt
för hvarje annat boställe af pastoratet.

Utskottets förslag:

för hvarje annat boställe af pastoratet, afträdare och tillträdare till en tredjedel hvardera.

66 §.

Vederbörande nybyggnads- och underhållsskyldig skall inom en månad efter förloppet af den tid, då, enligt hvad honom genom synerätts laga kraft ägande beslut blifvit förelagdt, anmärkta brister och felaktigheter bort vara afhjulpna eller föreskrifven nybyggnad verkställd, om fullgörandet till domkapitlet ingifva anmälan, vitsordad, för annan nybyggnads- och underhållsskyldig än boställshafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Försummar nybyggnads- och underhållsskyldig hvad nu är sagdt, skall öfverexekutor, på anmälan härom af domkapitlet, vidtaga erforderliga åtgärder för verkställighet på den försumliges bekostnad af hvad eftersatt blifvit. Skulle hvad domkapitlet såsom boställshafvare blifvit ålagdt ej fullgöras, äger församlingen eller efterträdande boställshafvare hos öfverexekutor påkalla verkställighet.

67 §.

Instrument öfver ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar skola, jämte förteckning å desamma, af boställshafvare väl vårdas och förvaras, vid besiktningar och syner tillhandahållas samt vid afträdandet till efterträdaren öfverlämnas.

X Kap.

Allmänna bestämmelser och öfvergångsstadganden.

68 §.

Hvad för boställshafvare i denna boställsordning är föreskrifvet skall gälla ej mindre, i tillämpliga delar, för domkapitlet för den tid domkapitlet

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

för allmän kassas räkning innehar boställe, än äfven för arrendator eller brukare, som är i författningsenlig ordning antagen; dock att med afträdande af i dylik ordning utarrenderadt boställe eller utarrenderad del af boställe skall förhållas efter ty stadgas i 2 kap. 5 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, samt att, utan hinder af hvad här ofvan i 34 § är stadgadt, andra föreskrifter i afseende å gödsel och foder å sålunda utarrenderad jord må i arrendekontrakt meddelas, när sådant pröfvas nödigt eller lämpligt.

I fråga om löningsboställe, som är i författningsenlig ordning utarrenderadt, skall, där ej bostället är med bostadsboställe i sambruk förordadt, beträffande de ämnen, som i 33 § 4 mom. afses, gälla hvad i arrendekontraktet därutinnan må varda stadgadt.

I öfrigt skall i fråga om arrende, som i denna § afses, lända till efterrättelse hvad i allmänhet gäller angående arrende af jord.

69 §.

Finner synerätt till boställe hörande jordbruk vara af så obetydlig omfattning, att för boställen med jordbruk gifna bestämmelser till större eller mindre del synas icke därå tillämpliga, äge synerätten förordna, om och i hvilken mån beträffande sådant boställe skola tillämpas för boställen utan jordbruk i denna boställsordning meddelade stadganden.

70 §.

Utan hinder af beslut, som meddelats i fråga om hvilka hus å boställe skola finnas, eller af sådant förordnande, som i 69 § sägs, må synerätt, på grund af sedermera inträffade förändrade förhållanden, i dessa afseenden annorlunda förordna.

71 §.

I pastorat, bestående af både lands- och stadsförsamling, skall den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet utgöras af de särskilda församlingarna så, som i lag är stadgadt i fråga om afgifter, hvarom för lands- och stadsförsamlingar gemensam kyrkostämma beslutar, dock att, äfven om bostadsboställe är beläget i stad, landsförsamling icke må påföras andel i mer än som motsvarar den pastorat åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet å bostadsboställe af samma klass å landet.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

72 §.

Då löntagare, som saknar visst boställe, är berättigad till fri bostad, skall bostadens beskaffenhet lämpas efter hvad därom för bostadsboställe af motsvarande klass är i denna boställsordning stadgadt.

73 §.

1. Denna boställsordning afser icke de bostadsboställen, hvilkas innehafvare äro delägare i skånska prästerskapets byggnadskassa.

2. Där eljest i fråga om visst boställe, i följd af särskildt stadgande, öfverenskommelse eller annan giltig grund, nybyggnads- eller underhållsskyldigheten helt eller delvis åligger annan än pastoratet, till pastoratet hörande församling eller boställshafvaren, skall hvad sålunda hittills varit gällande fortfarande tillämpas, intill dess annorlunda kan varda i laga ordning bestämdt.

74 §.

1. Denna boställsordning skall, med iakttagande af hvad här nedan sägs, tillämpas från och med den 1 maj 1910.

2. Biskop, som utnämnts före den 1 januari 1910, vare ej mot sitt bestridande underkastad andra än de före denna boställsordnings utfärdande gällande föreskrifter i afseende på nybyggnad och underhåll af laga hus å boställe, som han innehar.

3. Beträffande nybyggnad och underhåll af de laga husen å boställen, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt andra prästmän än biskopar, skola för hvarje särskildt boställe, intill dess lönereglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, trädt i kraft inom det pastorat, där boställshafvaren är anställd, hittills gällande föreskrifter tillämpas, såvida icke genom öfverenskommelse, som af Kungl. Maj:t fastställs, pastoratet och boställshafvaren förenas därom, att med

3. Beträffande nybyggnad och underhåll af de laga husen å boställen, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt andra prästmän än biskopar, skola för hvarje särskildt boställe, intill dess lönereglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, trädt i kraft inom det pastorat, där boställshafvaren är anställd, hittills gällande föreskrifter tillämpas.

Stadgandena i 51 § 2 mom. och 65 § 2 och 3 mom., såvidt dessa stadganden afse bostadsboställen af

Kungl. Maj:ts förslag:

nybyggnads- och underhållsskyldighet i afseende å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet skall förhållas enligt de i 13 § angifna grunder. Har öfverenskommelsen blifvit af Kungl. Maj:t stadfäst, skall densamma vara bindande äfven för boställshafvare, som, innan lönereglering, fastställd på grund af förordningen den 11 juli 1862, upphör att gälla, efterträder den boställshafvare, med hvilken öfverenskommelsen träffats.

Utskottets förslag:

andra och tredje klasserna äfvensom löningsboställen, hvilka innehafvas af kyrkoherdar och komministrar, skola tillämpas först vid de ekonomiska besiktningar och husesyner, som hållas, efter det sådan lönereglering, som nu är sagd, vunnit tillämpning beträffande det pastorat, där bostället finnes.

Förr än efter sist angifna tidpunkt kan afträdare af med jordbruk förenadt boställe icke heller förpliktas att, på sätt i 39 § är stadgadt, utan ersättning tillhandahålla efterträdaren viss myckenhet värfoder.

4. Den rätt, som i följd af särskildt stadgande eller landssed på vissa orter hittills tillkommit afträdande boställshafvare att efter sitt afträde njuta skörden af den näst förut å bostället utsådda höstsäden, vare fortfarande gällande till förmån för löntagare, som nämnts före den 1 januari 1910.

5. Hvad för vissa stift är i fråga om ersättning för odlingsarbeten å prästboställen genom särskilda kungl. bref stadgadt skall fortfarande tillämpas beträffande de odlingar, hvilka äro påbörjade före år 1910.

6. De laga hus, som blifvit uppförda innan denna boställsordning, efter hvad nu är sagdt, skall tillämpas, må ej, där de enligt förut gällande stadganden äro godkända eller antagliga, utdömas därför, att de ej öfverensstämma med boställsordningen.

75 §.

1. Vid den af- och tillträdessyn, hvilken å bostadsboställe af första klassen eller löningsboställe, som innehafves af biskop, hålles närmast efter den 30 april 1910, skall synerätten dels, i den mån förhållandena sådant påkalla, enligt förut gällande stadganden bedöma afträdarens nybyggnads- och underhållsskyldighet samt rättsförhållandet mellan honom och tillträddaren, dels ock, så vidt stadgandet i 74 § 2 mom. medgifver, med tillämpning af denna boställsordning bestämma, hvilka laga hus böra å bostadsbostället finnas.

2. Önskar biskop, som utnämns före den 1 januari 1910, att boställsordningen må för boställe, som han innehar, redan under hans besittningstid vinna fullständig tillämpning, göre anmälan därom vid husesyn; och

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

meddele då synerätten i afseende å bostadsboställes laga hus sådan bestämmelse, som här ofvan i 1 mom. omförmäles.

3. Dylig bestämmelse skall i afseende å de laga husen på hvarje bostadsboställe af andra eller tredje klassen och med sådant boställe i sambud förenadt löningsboställe meddelas af synerätt vid den husesyn, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning bör af domkapitlet påkallas, då lönerreglering enligt samma lag är i ordningen att företagas beträffande det pastorat, där bostället finnes.

När sådan syn första gången förrättas, skall synerätten tillika meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att befintliga laga hus må varda före den nya lönerregleringens tillämpning försatta i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger. Synerätten pröfve ock, om och i hvad mån den nybyggnad af laga hus, hvilken boställshafvaren i enlighet med dittills gällande bestämmelser verkställt eller fått sig ålagd, bör anses vid tiden för den nya lönerregleringens inträdande öfverskjuta hvad honom ålegat att bygga. För därvid befunnen öfverbyggnad njute boställshafvaren ersättning af pastoratet.

Stockholm den 27 april 1909.

På utskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Reservation

af herrar *Söderbergh* och *Nilsson* i Skärhus, hvilka hemställa, att 9 § 1 mom. får den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelse samt 3 mom. af nämnda paragraf följande lydelse:

»Bryggghus skall innehålla anordningar för tvätt och, där så erfordras, afven för bakning.»